

SPRE UN MANUAL AL CONFESORULUI ÎN BISERICA ROMÂNĂ UNITĂ?
HISTORIE EVANGHELICEASCA DE TEODOR POP
ȘI SEMNIFICAȚIILE SALE

CARMEN CHIRA*

În anul 1816, Teodor Pop, la acea dată profesor de limbi orientale și hermeneutică în cadrul Seminarului diecezan din Blaj¹, a redactat un curs de istorie a evangheliilor în limba română, rămas în manuscris, în care prezenta pe scurt viața lui Isus, de la vestirea de către Arhanghelul Gabriel a nașterii lui și a lui Ioan Botezătorul până la înălțarea la ceruri. Titlul manuscrisului apare pe prima filă: *Historie evanghelicească de Pop Teodor, Canonic și Profesor a S. Scrăpturi întru acesta chip alcătuită în Blaj la 1816*, el fiind însoțit de mențiunea care atestă includerea sa în biblioteca Seminarului Diecezan: „Seminariului Diecesan legată. S.D.B.” Pe cea de-a doua filă, autorul redă pe scurt conținutul textului: „Cuprindere pe scurt din patru Evangheliști a toată viața lui Isus și a celor ce el au lucrat și au învățat” și motivează această alegere printr-un foarte succint Cuvânt înainte, cu trimitere la începutul Evangheliei după Luca: „Fiind atâtea scrisori necredincioase despre ceale ce Is Hs au lucrat și au învățat eu, Luca, m-am hotărât ca o Istorie adecă o carte adevărată din mărturii credincioase să scriu despre el. Luca: 1, 1- 4.”²

Prima parte a manuscrisului (f. 2-52) este structurată în patru capitole și 35 de paragrafe: cap. 1. *Despre nașterea lui Ioan Botezătorului, despre zămislirea, nașterea și prunciia lui Isus, și despre ceale ce s-au întâmplat lui mai nainte de a eși el întră norod* (paragrafele 1-6)³; cap. 2. *Despre cele ce au început Isus a face și a învăța până în vremea în care au trimis pre cei doisprăzece Apostoli ca să-i gătească lui cale* (paragrafele 7-12)⁴; cap. 3. *Despre faptele și învățăturile lui Isus de la trimiterea Apostolilor ca să-i gătească lui cale până când au intrat el în Ierusalim călare pre asin* (paragrafele 13-23)⁵; cap. 4. *Despre ceale ce au lucrat și au învățat Isus în săptămâna cea mai de pre urmă a vieții sale, despre patima,*

* Drd., Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia; e-mail: carmenchira 14@yahoo.com.

¹ Daniel Dumitran, *Un timp al reformelor. Biserica Greco-Catolică din Transilvania sub conducerea episcopului Ioan Bob (1782-1830)* (Cluj-Napoca: Argonaut, 2007), 273.

² În Biblia de la Blaj, aceste versete sunt redată într-o formă ușor diferită: „1. De vreme ce mulți au început să facă vorbă de lucrurile ceale ce s-au plinit la noi, / 2. Precum au dat noao cei ce din început însuși au fost văzători și slugi cuvântului, / 3. Am voit și eu, deplin cunoscând toate acestea, din început, și pre rând a ți le scrie ție, preabune Teofile. / 4. Ca să cunoști adevărta cuvintelor întru care te-ai învățat.” *Biblia de la Blaj 1795*, ediție jubiliară (Roma, 2000), 1928-1929.

³ Teodor Pop, *Historie evanghelicească*, Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române (în continuare BFCAR), ms. rom. 32, f. 2 r-8 r.

⁴ *Ibidem*, f. 8 r-19 r.

⁵ *Ibidem*, f. 19 r-32 r.

despre moartea, despre învierea și despre înălțarea lui la ceriuri (paragrafele 24-35)⁶. Ea se încheie cu consemnarea care atestă încheierea lucrării: *Finis hermoniae Evangelicorum. O.A.M.D.G.*⁷

Repartizarea paragrafelor pe capitole și spațiul alocat fiecăruia reflectă atenția mai mare pentru conținutul ultimelor două capitole. Referințele se fac exclusiv la versetele evangheliilor sinoptice, cu excepția ultimei, care este la Faptele Apostolilor, deși în cazul posibilelor lucrări utilizate ca model acestea sunt mult mai diversificate. În acest sens, poate fi amintită o *Historia utriusque Testamenti* apărută la Roma în mai multe tomuri, în 1774, dintre care ultimul corespunde exact conținutului *Historiei* lui Teodor Pop⁸. Conținutul evangheliilor este expus într-o manieră extrem de accesibilă, ilustrată și prin unele opțiuni lingvistice ale autorului. De pildă, numele Elisabetei, mama lui Ioan Botezătorul, este redat în forma „Elisaftha”⁹. Interesante sunt și alte formule lingvistice, precum expresia utilizată pentru desemnarea magilor: „nescari filosofi învățați din Aravia”¹⁰.

Partea finală a manuscrisului conține, pe ultimele 16 file, îndrumări în legătură cu întrebările pe care preotul le putea adresa enoriașilor la spovedanie, cu scopul de a-i ajuta să înțeleagă ce anume trebuiau să mărturisească. Ele sunt organizate în patru grupe: întrebări care privesc cele 10 porunci dumnezeiești, întrebări legate de poruncile Bisericii, cele privind cele șapte păcate capitale și întrebări speciale, adresate anumitor categorii de oameni. Această a doua parte nu este precedată de nici un titlu, doar de o succintă mențiune cu care autorul intră direct în conținutul tratat: „Urmează întrebările la porunca dintâiu”¹¹. În legătura din spate a cărții este prinsă pagina 53 din cartea *Theologhie dogmatică și moralicească despre Taina Preoției* (Blaj, 1801), cu două însemnări manuscrise atestând proprietarul volumului: *Ex libris Theodori Papp de Ujfallu Canonici Primicerii* și *Ex libris Theodori Papp de Ujfalu Canonici Pri. Ecclesiae Cathed.* Asupra posibilelor explicații ale punerii laolaltă a celor două teme vom reveni în concluziile capitolului.

Problema tratată în cea de-a doua parte a manuscrisului este abordată și de Samuil Micu, în cartea *Theologhie dogmatică și moralicească despre Taina*

⁶ *Ibidem*, f. 32 v-52 v.

⁷ *Ibidem*, f. 52 v.

⁸ *Historia utriusque Testamenti*, tomus VI. *A S. Johanne Baptista conceptione usque ad tertium Pascha a Christo post baptismum, celebratum* (Romae, MDCCLXXIV). Cartea este consemnată cu ultimele două volume în inventarul bibliotecii mănăstirii „Sf. Treime” din Blaj, alcătuit în primele decenii ale secolului al XIX-lea: *Catalogus Bibliothecae monasterii Balasfalvensis, ad Sanctissimam Trinitatem*, BFCAR, ms. lat. 435, f. 5 r-v.

⁹ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 2 v sqq.

¹⁰ *Ibidem*, f. 5 v. În Biblia de la Blaj, aceștia apar ca „maghii de la răsărituri”, însă în rezumatul capitolului 2 al Evangheliei după Matei, la care face trimitere Teodor Pop, este folosit cuvântul „filosofi”. *Biblia de la Blaj 1795, 1832-1833*.

¹¹ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 54 r.

Pocăianiei, care oferă informații detaliate privind penitența publică prin trimiterile la canoanele de pocăință ale Sfântului Vasile cel Mare și la cele din Pravilă, scopul mărturisit de autor nefiind acela de a se mai face apel la ele, ci doar ca preoții să cunoască gravitatea păcatelor și să facă acest lucru cunoscut celor care se spovedeau, luând aminte la faptul că iertarea păcatelor nu aducea și anularea pedepsei, iar cei care nu reușeau să-și răscumpere pedeapsa în lumea celor vii, aveau să continue să o facă în lumea de dincolo¹². Păcatele expuse erau practici frecvente în perioada începuturilor creștinismului, când s-a încercat eliminarea practicilor păgâne prin pedepse extrem de drastice, constând în ani de interdicție. În lucrarea amintită sunt expuse sancțiunile pentru toate cele zece porunci așa cum apar în canoanele conciliare, dar și în canoanele Sf. Vasile cel Mare pentru poruncile întâi, a doua, a cincea, a șasea și a șaptea. Pe de altă parte, întrebările privitoare al unele dintre porunci, dar mai ales la poruncile bisericesti, la păcatele de moarte și la îndatoririle diferitelor categorii de oameni, pot fi puse în relație cu conținutul unei alte lucrări a aceluiași cărturar iluminist, *Theologhiia moralicească sau Bogosloviia*, publicată în două părți în anul 1796. De aceea, analiza mea are în vedere ambele opere, iar fragmente semnificative din acestea sunt redată în anexă, pentru a facilita comparația cu maniera de tratare a lui Teodor Pop. Voi detalia în continuare întrebările expuse în textul acestuia din urmă.

1. Întrebări care privesc cele zece porunci dumnezeiești

a) Întrebări la porunca întâi: „Eu sunt Domnul Dumnezeu al tău, să nu aibi Dumnezeu străini înaintea mea, chip cioplit să nu-ți faci ca să te închini lui”¹³. Formularea poruncii corespunde celei folosite în ediția din 1795 a Bibliei de la Blaj¹⁴. Întrebările urmăresc chestiuni legate de credință, nădejde și dragoste, cele trei virtuți creștine socotite ca fiind cele mai importante de către Apostolul Pavel. Cele nouă întrebări sunt de două tipuri: pozitive: avut-ai credință?, dat-ai laudă?,

¹² „Aicea vom aduce înainte canoanele de pocăianie, dară nu toate, ci numai acealea, despre care mai adease vine materia, așăjdire a S. Vasilie celui Mare precum să află și în Pravilă, însă nu pentru aceia, ca să se ție și acum de duhovnici, și așa să se canonească după dânsăle, cei ce să pocăesc, ci ca preoții dintru acealea să cunoască, și să iae aminte greotătea păcatelor, și așa să le pue înaintea celor ce să pocăesc, spuindu-le, cum că ertându-să păcatul, nu să iartă și pedeapsa pentru acela vreadnică, și așa rămân datori a face lui Dumnezeu destul, care de nu o vor face în lumea aceasta, vor trebui cu mare răbdare a o plini în ceialaltă, că aceastea doao sânt adevărate: cum că nici Biserica mai mari canoane n-au pus, decât au fost vreadnice păcatele, nici Dumnezeu care nu să mută, mai mici canoane, și așa faceri destul pofteaște, decât au vrut mai demult, și așa cel ce să pocăiaște trebuie să plinească, ce nu îndrăznește a da duhovnicul înțelept, ca nu cumva cel ce să pocăiaște spăriindu-să să slăbească cu duhul, sau tocma în deznădăjduire să cază, iată dară acia canoanele, care mai de obște să aduc înainte pre rândul a zece porunci a lui Dumnezeu.” [Samuil Micu], *Theologhie dogmatică și moralicască despre taina pocăianiei* (Blaj, 1801), 229. Vezi și Cristian Barta, *Tradiție și dogmă. Percepția dogmatică a Unirii cu Roma în operele teologilor greco-catolici (secolele XVIII-XIX)* (Blaj: Buna Vestire, 2003), 26.

¹³ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 54 r-55 r.

¹⁴ *Biblia de la Blaj 1795*, Cartea Ieșirii 20:3-4, 178-181.

zis-ai rugăciuni?, și negative, în funcție de modul în care puteau fi făcute păcatele: cu cuvântul, cu lucrul sau cu gândul: n-ai zis?, n-ai gândit?, nu ți-ai pus?, nu ai așteptat? Textul este explicit pentru preoți, ajutându-i să înțeleagă modul în care gândesc credincioșii în privința relației Dumnezeu-om, oferindu-le în același timp și un model de adresare față de aceștia. Comportamentul adevăratului creștin trebuia să reflecte nivelul de înțelegere și asumare a instruirii religioase, acesta fiind suportul principal în respingerea practicilor nereligioase frecvente în acea perioadă. Pentru lepădarea de credință și chestiunile legate de vrăjitorii, trimerile la canoanele Sfântului Vasile arată asprimea cu care erau pedepsite abaterile¹⁵. Pedepsele pentru intențiile contraceptive, comportamentul imoral în cazul celor căsătoriți, comportamentele antisociale ca tâlhăria, practicile nereligioase ca închinarea la idoli și practicarea farmecelor sunt redată în *Pravilă*, cap. 7¹⁶, cele pentru renunțarea la credință în mod voit sau fără voie în cap. 77¹⁷, pentru cei care credeau în vrăji și apelau la ele în cap. 79¹⁸, iar cei care slujeau vrăjitorilor în cap. 68¹⁹. Sancțiunile pentru aceste abateri se calculau în ani, cea mai mică fiind de cinci ani pentru cei ce apelau la vrăji, iar cea mai mare, de 20 de ani, pentru renunțarea la credință. În cazul canoanelor conciliare, pedepsele rămân în ani, dar sunt mai indulgente, cea mai mică fiind de doi ani pentru cei ce apelau la vrăji și de 10 ani pentru cei ce renunțau la credință.

b) Întrebări la porunca a doua: „Nu lua numele lui Dumnezeu în deșert”²⁰.

La porunca a doua, întrebările urmăresc dacă credincioșii au hulit, luând numele lui Dumnezeu în deșert, prin înjurături care trebuiau cercetate detaliat, descântece, vrăji și alte practici magice, făgăduințe nerespectate, acestea fiind practici frecvente în rândul lor. Unele dintre aceste abateri apar și în canoanele redată de Samuil Micu, dar cu pedepse care-l expuneau pe cel vinovat oprobriului credincioșilor, care nu mai erau aplicabile în practica penitenței din epocă²¹. Sancțiunile pentru înjurături în canoanele conciliare erau calculate în zile, dovadă că acestea erau printre păcatele care se repetau în mod frecvent în comportamentul credincioșilor. În canoanele Sf. Vasile cel Mare, pentru porunca a doua erau pedepsite doar jurămintele, durata sancțiunilor fiind stabilită în ani²².

c) Întrebări la porunca a treia: „Adu-ți aminte să sfințești ziua sâmbetii; să cuprindă în porunca 2 a Bisericii”²³.

¹⁵ [Micu], *Theologie dogmatică*, 230.

¹⁶ *Îndreptarea legii 1652* (București: Editura Academiei Republicii Populare Române [1962]), 533.

¹⁷ *Ibidem*, 545.

¹⁸ *Ibidem*, 546.

¹⁹ *Ibidem*, 545.

²⁰ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 55 r-v. Corespunde formulării din Biblia de la Blaj, Cartea Ieșirii 20:7. *Biblia de la Blaj 1795*, 180-181.

²¹ [Micu], *Theologie dogmatică*, 230-231.

²² *Îndreptarea legii 1652*, 543, cap. 7, 546, cap. 78.

²³ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 55 v.

La porunca a treia Teodor Pop redă doar formularea ei, care corespunde tot ediției din 1795 a Bibliei de la Blaj cu ziua sâmbetei²⁴, dar o suprapune cu porunca a doua a Bisericii, referitoare la respectarea zilei Domnului, adică a duminicii. Canoanele redată de Samuil Micu reflectă același lucru: ele se referă la încălcarea sărbătorilor, a posturilor, nerespectarea îndatoririi de a se împărtăși la cele mai importante sărbători. Pedepsele din canoanele conciliare pentru aceste abateri erau calculate în zile, cea mai mică fiind de trei zile pentru cei ce lucrau duminica sau în zile de sărbătoare, iar cea mai mare de 20 de zile, pentru cei care nu țineau posturile sau care, având dezlegare să se împărtășească, nu o făceau²⁵.

d) Întrebări la porunca a patra: „Cinsteaște pre tatăl și pre mumă-ta ca să trăești mult pre pământ”²⁶.

La porunca a patra, cinstea datorată părinților trupești este legată de cea a părinților spirituali: preoți, învățători sau bătrâni. Mărturisirea trebuia să reflecte modul concret în care credincioșii încălcau porunca. Întrebările pozitive: i-ai iubit?, i-ai ajutat?, i-ai ascultat? sunt completate cu cele negative: nu i-ai suduit?, nu le-ai întors vorba?, nu i-ai necăjit?, nu i-ai grăit de rău?, nu i-ai poreclit?, nu i-ai sfădit?, nu le-ai dorit moartea? Duhovnicul verifica astfel în amănunt respectarea unor norme comportamentale foarte stricte care nu permiteau nici un act de nesupunere față de cei ce reprezentau autoritatea, fie ea familială sau spirituală. Canoanele redată de Samuil Micu privesc aceleași chestiuni, cu sancțiuni extrem de severe prin penitența impusă și durata acesteia. Abaterile față de părinți nu sunt însă atât de complexe ca la Teodor Pop. Copiii nu aveau voie să-și blesteme părinții, să le facă rău sau să-i bată, cea din urmă fiind și cea mai aspru pedepsită ca timp, cu canon de șapte ani. În schimb dacă cineva se răzvrătea împotriva unuia dintre cei considerați părinți spirituali, canonul avea ca durată de timp toată viața²⁷.

e) Întrebări la porunca a cincea: „Să nu ucizi”²⁸.

La porunca a cincea, instrucțiunile sunt pentru întrebări mai detaliate, care să urmărească și consecințele, chiar sociale, ale încălcării poruncii, pentru cei afectați sau apropiații acestora. Întrebările erau adaptate în cazul ostașilor și priveau relația acestora cu civilii, dacă nu i-au persecutat sau vătămat, iar în cazul femeilor erau legate de practicile contraceptive, ori de lipsa de grijă pentru prunci. Se observă preocuparea pentru a fi conștientizate cauzele: intenția, loviturile sau crearea de situații care ar putea avea ca efect pierderea vieții. Se realiza astfel și o educație civică a credincioșilor. În schimb, canoanele redată de Samuil Micu se concentrează pe gravitatea păcatelor în sine, cu diversele cazuri,

²⁴ Cartea Ieșirii 20:8. *Biblia de la Blaj 1795*, 180-181.

²⁵ [Micu], *Theologie dogmatică*, 231-232.

²⁶ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 55 v-56 r. Formularea corespunde Bibliei de la Blaj, Cartea Ieșirii 20:12. *Biblia de la Blaj 1795*, 180-181.

²⁷ [Micu], *Theologie dogmatică*, 232.

²⁸ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 56 r-57 r.

inclusiv cel al refuzului împăcării cu aproapele. Ca durată în timp, în canoanele conciliare pedepsele erau în ani, cea mai mare fiind pe toată viața pentru cei care ucideau un membru al familiei, excepție făcând loviturile, care erau pedepsite cu trei zile, aceasta fiind probabil una dintre abaterile care se repetau frecvent²⁹. În canoanele Sf. Vasile cel Mare erau pedepsite avorturile și cei care ucideau cu bunăștiință, pedeapsa fiind de zece ani³⁰.

f) Întrebări la porunca a șasea: „Să nu curvești”³¹.

Frecvența abaterilor necesita insistențe deosebite și detaliate în această privință, pentru că era implicată în mod direct moralitatea credincioșilor. În primul rând, prin distincția în funcție de vârstă, apoi de statutul civil³². Întrebările vizau sfera comportamentului intim al credincioșilor, atât în privința actelor înfăptuite, cât și al intențiilor. În cazul celor căsătoriți, puteau fi și relații întreținute prin încălcarea gradelor de rudenie, pentru care normele canonice nu permiteau raporturi matrimoniale. Importanța acestui aspect este reflectată și de oferirea unui exemplu prin pilda expusă: în acest caz, gravitatea păcatului era reflectată de necesitatea acordării dezlegării de către ierarh³³. Importanța respectării gradelor de rudenie de sânge și spirituală, sunt expuse pe larg în cărțile lui Samuil Micu, *Theologhiia moralicească sau Bogosloviia* (Blaj, 1796) și *Theologhie dogmatică și moralicească despre Taina căsătoriei* (Blaj, 1801).

Canoanele din *Taina pocăianiei* nu reflectă aceeași insistență pe detaliile abaterilor, ci doar pe diversele cazuri de încălcări, din nou cu sancțiuni de o mare severitate, care nu mai erau aplicabile. Referirile erau atât la mireni, cât și la clerici. Printre încălcările mai neobișnuite, era amintită rumenirea/zugrăvirea femeilor³⁴. Canoanele Sf. Vasile cel Mare făceau de asemenea referiri la clerici și la mireni. Pedepsele din cele trei capitole referitoare la diaconi și clerici constau în pierderea dreptului de a sluji³⁵, iar relațiile întreținute prin încălcarea gradelor de rudenie erau pedepsite cu un canon de 20 de ani³⁶.

g) Întrebări la porunca a șaptea: „Să nu furi”³⁷.

²⁹ [Micu], *Theologhie dogmatică*, 232-233.

³⁰ *Îndreptarea legii 1652*, Canoanele Sf. Vasile cel Mare, 532, cap. 1.2, 534, cap. 1.11, 544, cap. 1.61.

³¹ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 57 r-59 v.

³² „Almintrilea trebuie a întreba pre tineri și pre cei necăsătoriți, și almintrilea pre cei căsătoriți.” *Ibidem*, f. 57 r.

³³ „În pildă: Ioan are muere pre Ioana, să mărturisească că au preacurvit cu o soră a Ioani, adecă în spița a dooa de cuscrie, întie rând, acuma eu nu l-oi dezlega, ci i-oi da canon, și i-oi zice ca el datorii cea trupească de la muerea sa să nu ceae, ci numai de va ceare ea poate să aibă împreunare, iară eu la Arhiereul supt peceate să scriu fapta tănuind numele omului, și dobândind dezlegare să chiem pre om și să-l dezleg, și așa vei face în toate spițele, până și în cuscria cea de a patra rând și în spițele ceale de la botez, precum să pun în moralis și în tractatul despre taine.” *Ibidem*, f. 59 r-v.

³⁴ [Micu], *Theologhie dogmatică*, 233-235.

³⁵ *Îndreptarea legii 1652*, Canoanele Sf. Vasile cel Mare, 532, cap. 1.3, 539, cap. 32, 542, cap. 51.

³⁶ *Ibidem*, 533, cap. 7, 586, cap. 22, 538, cap. 30, 544, cap. 63, 545, cap. 71, 73, 75.

³⁷ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 59 v- 60 r.

În mod similar, întrebările la porunca a șaptea vizează și împrejurările sau consecințele încălcărilor. Ele conțin foarte multe detalii, inclusiv care putea fi obiectul furtului: lemne, grâu, poame, cum au fost încuietoriile pe care le-au spart, dacă făptașii aveau lipsă de ceea ce au furat. Tot la această poruncă erau încadrate și pagubele făcute cu vitele, refuzul de a plăti dijma, găsirea unui lucru pierdut și însușirea lui. Faptul că preoții proveneau din acele medii făcea ca ei să cunoască în amănunt ceea ce se întâmpla acolo. Canoanele redată de Samuil Micu prezintă o mai mare varietate de cazuri de încălcări³⁸. Pedepsele erau în funcție de proprietarul lucrului furat: biserica sau mireni, dar și de cantitatea lucrului furat. Erau pedepsiți cei care luau de la bolnavii pe care îi aveau în grijă, care îi nedreptățeau pe săraci și cei ce nu înapoiau un lucru găsit. Pedepsele erau în ani, cu excepția nedreptăților făcute săracilor, pentru care pedeapsa era în zile. Canoanele Sf. Vasile cel Mare la care Samuil Micu face referire conțin 3 capitole. Pedeapsa pentru tâlhari era cea mai mare, de 20 de ani, iar cea mai mică, de un an, pentru cei care furau și se pocăiau. Jefuirea mormintelor și jurământul strâmb sunt puse în același capitol, care prevedea o pedeapsă de zece ani³⁹. Tratatul acestei porunci în *Theologia moralicească* pune același accent ca și manualul lui Teodor Pop pe cei păgubiți și pe motivul pentru care s-a recurs la furt⁴⁰.

h) Întrebări la porunca a opta: „Să nu mărturisăști strâmb împotriva deapropelui tău”⁴¹.

Porunca a opta este despre mărturii mincinoase, inclusiv cele făcute în pricini de judecată. Și aici autorul insistă destul de mult, făcând apel la modul cum gândeau și se exprimau credincioșii, vizând nu doar comportamentul individual al credinciosului, în raport cu sine sau cu alții, ci și consecințele acestuia. Se folosesc exemple concrete: pilda morarului care a făcut jurământ că va lucra la moara din Blaj și apoi se duce la cea din Cistei, pentru ca preoții ce urmau să-i mărturisească pe credincioși să înțeleagă ce însemna încălcarea unui jurământ cu o exemplificare practică, deci a clauzelor unui contract. În acest caz, jurământul nu putea fi dezlegat fără răspuns de la episcop⁴². Aceste semnificații nu reies în aceeași măsură și din canoanele redată de Samuil Micu. Cel mai aspru pedepsit era jurământul strâmb, cel care recurgea la el fiind socotit asemeni ucigașilor și preacurvarilor. Din canoanele Sf. Vasile cel Mare este redată doar pedeapsa pentru complicitate⁴³.

³⁸ [Micu], *Theologie dogmatică*, 235-236.

³⁹ *Îndreptarea legii 1652*, Canoanele Sf. Vasile cel Mare, 543, cap. 60, 543, cap. 57, 544, cap. 62.

⁴⁰ [Samuil Micu], *Theologia moralicească sau Bogosloviia*, Blaj, 1796, 331.

⁴¹ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 60 r-61 r.

⁴² „Pildă: un molomeașter joară că va fi tot la moara Blajului, după aceea merge la moara de la Cisteiu, acum să ispovedueaște, dară de la aceasta îndărăpt nu să mai poate întoarce, că să tăme și dincolo și dincoace, pre acesta nu-l dezleg până când nu voiu dobândi dezlegare de jurământ de la Arhierul prin carte precum am arătat la porunca a șeasa.” *Ibidem*, f. 61 r.

⁴³ [Micu], *Theologie dogmatică*, p. 236; *Îndreptarea legii 1652*, Canoanele Sf. Vasile cel Mare, 544, cap. 67.

i) Întrebări la porunca a noua: „Să nu răvnești muiarea deaproapelui tău”⁴⁴.

Întrebările pentru porunca a noua sunt legate din nou de exemple frecvente întâlnite în sfera raporturilor matrimoniale. Este atrasă atenția asupra gravității unui astfel de păcat, care nu ar face căsătoria bună (inclusiv în sens de validă). Se insistă pe întrebări care vizau vicii frecvente în viața de zi cu zi. La Samuil Micu sunt inversate canoanele de la porunca a noua cu cele de la porunca a zecea. Cele două canoane la care face trimitere pedepseau intenția de a păcătui⁴⁵.

j) Întrebări la porunca a zecea: „Să nu răvnești niciun lucru deaproapelui tău”⁴⁶.

La porunca a zecea, insistența este redusă, și doar asupra intenției, poate pentru că actele puse în practică intrau în sfera judiciară. Aceeași abordare apare și la Samuil Micu⁴⁷.

2. Întrebări despre poruncile bisericești

Întrebările despre poruncile bisericești vizează probleme majore ale vieții religioase din perioada respectivă: respectarea sărbătorilor „legate” (aceasta implica și normele legislative referitoare la calendarul religios)⁴⁸, participarea regulată la liturgiile duminicale și din zilele de sărbătoare, cu atenție deosebită la comportamentul credincioșilor în timpul serviciului divin⁴⁹, respectarea posturilor⁵⁰, frecvența efectuării mărturisirii (la același duhovnic, ceea ce implica o îndatorire importantă a preotului paroh, cunoscător al vieții credinciosului) și a primirii împărtășaniei⁵¹. Este amintită și datoria de a plăti taxa datorată preotului⁵². Respectarea primei porunci a Bisericii era urmărită de preotul confesor prin întrebări succinte: dacă cel care se mărturisea a ținut duminica și sărbătorile „legate” și dacă a respectat interdicția de a nu munci pentru el sau în clacă la altcineva, îndepărtându-i astfel de cei care nu le ofereau exemple bune de urmat. Tratată pe larg în *Theologhiia moralicească* de către Samuil Micu, prima poruncă a Bisericii prezintă motivele pentru care a fost necesară sfințirea zilei de duminică, în această zi fiind săvârșite sfintele taine și rostindu-se predica, ce prezintă faptele sfinților, înfățișate ca un model de urmat pentru credincioși. Se insistă pe modul în care au fost stabilite sărbătorile în biserici, acestea fiind generale (se țin în toate bisericile) și speciale (se țin doar în unele biserici, acestea fiind stabilite de preot cu acceptul credincioșilor), scopul sărbătorilor fiind acela

⁴⁴ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 61 r-v.

⁴⁵ [Micu], *Theologhie dogmatică*, 236-237.

⁴⁶ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 61 v.

⁴⁷ [Micu], *Theologhie dogmatică*, 236.

⁴⁸ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 61 v. Textul întrebărilor este redat în anexă. Pentru normele legislative privind sărbătorile, vezi Dumitran, *Un timp al reformelor*, 86-92.

⁴⁹ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 62 r.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Ibidem*, f. 62 r-v.

⁵² *Ibidem*, f. 62 v.

de a-l cinsti pe Dumnezeu și de a prăznuii faptele bune ale sfinților, un nou prilej de a le pune credincioșilor modele de urmat prin prezentarea vieții sfinților sărbătoriți⁵³.

Cea de-a doua poruncă a Bisericii, care privea obligația creștinului de a participa la Sfânta Liturghie, era minuțios verificată de preot prin întrebările care urmăreau atât păcatele făcute cu fapta (dacă nu a lipsit din lene, dacă nu a râs sau a povestit), dar și pe cele cu gândul (dacă a ascultat cu atenție) și cu privirea (dacă nu a avut priviri necuviincioase). Și la Samuil Micu, la porunca a doua a Bisericii, se insistă pe ascultarea cu evlavie a Sfintei Liturghii duminica și în sărbători⁵⁴.

La problema respectării posturilor se referă următoarea poruncă a Bisericii, pentru care autorul le oferă preoților un model prin care puteau verifica respectarea ei de către credincioși. Întrebările privesc alimentația: dacă au băut sau au mâncat peste măsură, dar și păstrarea curățeniei trupesti, atât în interiorul familiei, dar și în exteriorul ei. La Samuil Micu problema postului este tratată după cea a mărturisirii păcatelor. Acest subiect este dezbătut mai pe larg. Autorul începe cu motivarea necesității postului în viața credincioșilor, cu timpul și modul corect de practicare a acestui exercițiu spiritual. Pentru aspectele legate de alimentație în timpul postului, face trimitere la Sf. Vasile cel Mare și la canonul 56 al sinodului trulan, dedicându-i cea mai mare parte și încercând să acopere toate situațiile care puteau apărea: ce alimente sunt interzise, în ce parte a zilei se poate mânca, ce cantitate, când pot mânca cei ce fac muncă fizică grea, motive pentru care unii pot să mănânce, dar și ce trebuie să facă în schimb, când nu se postește și alte interdicții în post⁵⁵.

Întrebările referitoare la mărturisirea păcatelor privesc doar obligativitatea mărturisirii de Paști, cu accent pe duhovnicul căruia i se confesau, în cazul în care acesta era schimbat trebuind mărturisit motivul schimbării. Credincioșii aveau datoria de a-i face cunoscut și noului confesor păcatele mărturisite deja. Samuil Micu abordează doar obligativitatea mărturisirii în postul mare, dar reia pe larg chestiunea în capitolul consacrat explicării tainelor bisericești, inclusiv cu referire la modul de chestionare a credincioșilor de către preoți⁵⁶. În ce privește Sfânta Cuminecătură, întrebările reaminteau importanța primirii acestui sacrament în ziua de Paști, se verifica dacă mărturisirea dinaintea cuminecării a fost făcută corect, dar și practicarea unui comportament adecvat cu semnificația acelei zile. Samuil Micu aduce în discuție efectele pozitive sau negative care decurg din participarea la acest ritual. În argumentația lui folosește trimiteri la Ioan 6: 57, 58; 6: 14; *Galateni* 2:20; Sf. Chiril al Ierusalimului: *Cartea mistică* 4 ș.a.⁵⁷.

⁵³ [Micu], *Theologhiia moralicească*, 273-274.

⁵⁴ *Ibidem*, 275-276.

⁵⁵ *Ibidem*, 277-285.

⁵⁶ *Ibidem*, 276-277, 318-335.

⁵⁷ *Ibidem*, 314-318, capitolul consacrat explicării tainelor.

3. Întrebări despre păcatele capitale

Întrebările formulate cu privire la păcatele capitale urmează aceeași abordare ca și cea utilizată de Samuil Micu în *Theologhiia moralicească*. Ele sunt foarte precise, urmărind evoluția păcatului în mod gradual, de la nivelul gândului, când este afectat cel cuprins de păcatul respectiv, până la nivelul cuvântului și apoi al faptei, când implicațiile păcatului său se răsfrâng asupra celor din jur. Ele trebuiau formulate în așa fel încât credincioșii să înțeleagă ce însemnau aceste păcate incriminate, fiind schițat astfel de fapt un profil dorit al credinciosului.

1. *Despre trufie*⁵⁸

Trufia este analizată scoțând în evidență modurile prin care aceasta se manifestă: mărirea deșartă, fala, aici încadrând și neascultarea față de cei care reprezentau autoritatea, fățărnicia, sfada împreună cu îndărătnicia și înălțarea proprie. Cele patru întrebări sunt formulate clar, fără să ofere celui care se mărturisește posibilitatea de a ascunde ceva neînțelegând exact ce este întrebare. Păcatele sunt analizate la nivelul gândului, cuvântului și al faptei. Prima întrebare dădea posibilitatea preotului de a analiza păcatul din momentul în care a luat naștere, cel al gândului, efectele manifestându-se în interiorul persoanei care începea să creadă despre sine că reprezintă ceva și acesta este motivul pentru care Dumnezeu i-a dăruit tot ce are. Apoi erau analizate efectele la nivelul cuvântului, care se răsfrângeau și asupra celor din jur, dacă s-a lăudat cu ceva ce nu deținea, analiza foarte amănunțită urmărind lucruri materiale, fapte, dar și cunoștințe intelectuale, doar pentru a-i face pe cei din jur să creadă că este mai bun. Cea de-a doua întrebare analizează modul în care se manifestă acest păcat în relație cu cei din jur prin exemplificări concrete de persoane cu care s-a pus în antiteză, la nivelul gândului și apoi al cuvântului prin împărtășirea acestor gânduri și celorlalți. Introduce aici și neascultarea față de autorități.

Samuil Micu tratează în amănunțime acest păcat, oferindu-i cel mai întins spațiu în lucrarea sa *Theologhiia moralicească*. În argumentație, face apel la Sfântul Vasile cel Mare pentru a explica ce înseamnă trufia, mărirea deșartă, fala, la Sfântul Grigore cel Mare pentru a aprofunda pericolul pe care îl reprezintă mărirea deșartă și la cărțile Facerii și Împăraților pentru a justifica datoria credincioșilor de a-i asculta pe cei ce reprezentau autoritatea, neascultarea fiind considerată păcat de moarte⁵⁹.

2. *Despre scumpeate*⁶⁰

Analiza acestui păcat se face prin două întrebări care urmăresc două planuri: măsura în care este afectat sufletul de iubirea de avere prin identificarea mijloacelor nelegale de a o obține, chiar enumerându-le: denunțuri mincinoase, atragerea altora în situații care le provoacă pierderi în favoarea lui, înșelătorii,

⁵⁸ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 62 v - 63 r. Textul întrebărilor este redat în anexă.

⁵⁹ [Micu], *Theologhiia moralicească*, 104-115.

⁶⁰ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 63 r-v.

jurăminte strâmbe. Al doilea plan vizează măsura în care sunt afectați cei cuprinși de păcat, identificând și aici efectele pe care le poate avea atât pe plan personal, dar și asupra celorlalți: avariția față de sine sau de cei apropiați, apelarea în mod excesiv la instanțele de judecată, practicarea negoțului fără a ține seama de sărbători sau zile de odihnă, culminând cu lipsa milosteniei. Profilul credinciosului se completează astfel cu capacitatea de a fi mulțumit cu puțin din punct de vedere material și eliminarea astfel a dorinței de a urca pe o treaptă socială superioară.

Același mod de analiză este folosit și în lucrarea lui Samuil Micu, acesta începându-și argumentația cu trimiterea la Vechiul Testament, Sirah 10: „Decât iubitoriul de argint nimic nu iaste mai blăstămat, că acesta și sufletul său și-l face de vândut”, la Noul Testament, Matei 6: „Nu puteți lui Dumnezeu sluji și Mamoni” și la Sf. Apostol Pavel: „Iubirea de argint iaste rădăcina păcatului”. Pentru modurile prin care se manifestă păcatul face trimitere la Sf. Grigore cel Mare (*Moralia* 31: 45), enumerând: „vinderea vicleană, înșelăciunea, amăgirea, jurământul strâmb, neodihna, silnicia și împotriva milostivirei, împietrirea inimii”⁶¹.

3. *Despre neconținere*⁶²

Pentru acest păcat, autorul face trimitere la tratarea chestiunii în legătură cu porunca a șasea.

4. *Despre lăcomia pântecelui*⁶³

Textul conține aici două întrebări, prima tratează mănecarea peste măsură, astfel încât să provoace un rău fizic și motivele ei: o decizie luată din lăcomie sau în urma unui rămășag. Pentru băutura, întrebarea urmărește atât efectul asupra propriei persoane: a fost văzut de altcineva, a vorbit sau a păcătuit ceva, dar și efectul asupra celor din jur: a atras și pe altcineva în păcatul pe care l-a făcut. Samuil Micu accentuează și prin trimitere la Sf. Ioan Scărarul (Treapta 14) că lăcomia pântecelui are loc atunci când se mănâncă sau se bea din plăcere⁶⁴.

5. *Despre mânie*⁶⁵

Analiza urmărește efectele pe care acest păcat le are la nivelul gândului: durata în timp, dacă cel în cauză a dorit să îi facă sau să i se întâmple altuia lucruri rele, dar și dacă au reușit să se împace. Și la Samuil Micu întâlnim același mod de a analiza acest păcat⁶⁶.

6. *Despre pizmă*⁶⁷

⁶¹ [Micu], *Theologhiia moralicească*, 115-117.

⁶² Pop, *Historie evanghelicească*, f. 63 v.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ [Micu], *Theologhiia moralicească*, 119-122.

⁶⁵ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 63 v.

⁶⁶ [Micu], *Theologhiia moralicească*, 122-124.

⁶⁷ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 64r.

Analiza este complexă și sunt urmărite efectele pe două planuri: asupra celui care se face vinovat de acest păcat și asupra celui spre care se îndreaptă. Sunt cinci grupe de întrebări, două dintre ele tratând aceeași formă a păcatului. Analiza începe cu nivelul interior: cel al sentimentelor, unde pizma se manifestă prin părere de rău pentru bine și părere de bine pentru rău, și al gândirii, prin emiterea unor judecăți de valoare la adresa altora, urmărindu-se atât fapta, dar și motivele care au dus la apariția lor. În analiza vorbirii de rău se ține cont de numărul oamenilor care au fost de față, din ce categorie socială face parte cel despre care se vorbește, dacă este mirean sau preot și ce anume s-a vorbit. Se identifică apoi scopul cu care s-a făcut vorbirea de rău, apelându-se și la două exemple: pentru a despărți pe prieteni sau a distruge bunul renume al cuiva. În final sunt analizate consecințele acestui act. Ultima întrebare face referire la mai multe abateri: ai ocărât?, ai batjocorit?, ai certat?, ai mințit? Pentru minciună se verifică și paguba pe care aceasta a produs-o. Samuil Micu aduce în discuție și urmările acestui păcat: grăirea de rău și bucuria pentru răul deaproapelui⁶⁸.

7. *Despre leane*⁶⁹

Analiza urmărește în primul rând dacă cel ce se mărturisește nu și-a neglijat îndatoririle lumești, ori datoria de a asculta cuvântul lui Dumnezeu. Samuil Micu subliniază și în acest caz consecințele păcatului, precum slăbiciunea sufletului sau sărăcia⁷⁰.

4. *Întrebări destinate diferitelor categorii de oameni*

Ultima parte cuprinde întrebările destinate preoților și diferitelor categorii de credincioși. Pentru preoți⁷¹, întrebările prezintă de fapt aspecte urmărite prin intermediul vizitațiilor canonice efectuate de episcop sau de reprezentanții acestuia, prin care era urmărit modul în care preoții își respectau îndatoririle, ca și comportamentul acestora. Despre îndatoririle preoților în relație cu cele ale credincioșilor către păstorii lor sufletești discută și Samuil Micu în *Theologhiia moralicească*⁷².

Pentru cei căsătoriți⁷³, tratarea este succintă, cu referire la comportamentul privat și intim, pentru că problema mai fusese discutată de autor în relație cu porunca a șasea. Și Samuil Micu face referire în *Theologhiia moralicească* la aceleași păcate, în cadrul unei tratări mai ample, în care explică semnificația căsătoriei, recomandând preoților să pună întrebări legate de repetarea păcatelor, de statutul civil al celui cu care l-a făcut, de gradul de

⁶⁸ [Micu], *Theologhiia moralicească*, 124-126.

⁶⁹ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 64 r-v.

⁷⁰ [Micu], *Theologhiia moralicească*, 126-129.

⁷¹ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 64 v-65 r.

⁷² [Micu], *Theologhiia moralicească*, cartea a doua, 210-232.

⁷³ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 65 v.

rudenie, dacă acesta exista, cu recomandarea de a nu cere să afle numele, ci doar statutul celui implicat⁷⁴.

Pentru părinți⁷⁵, întrebările urmăresc îndatoririle acestora cu privire la educarea copiilor, inclusiv prin exemplul personal oferit. În *Theologhiia moralicească*, primele noțiuni privind cele necesare mântuirii, începând cu perioada copilăriei, dar și dezvoltarea în rândul tinerilor a unui comportament care să respecte morala creștină intră în sfera datoriei părinților. Îndatoririle acestora sunt prezentate de Samuil Micu în relație cu cele ale fiilor către părinți⁷⁶.

Întrebările pentru stăpâni și cele pentru slugi⁷⁷ intră evident în sfera comportamentului social adecvat, care caracterizează o societate bine rânduită. Samuil Micu prezintă și el, comparativ, îndatoririle stăpânilor casei și ale casnicilor⁷⁸.

Întrebările pentru birăi (juzi) și alți dregători⁷⁹ vizează respectarea de către aceștia a legilor, a principiului egalei îndreptățiri, al nefavorizării în funcție de poziția socială ș.a., din nou, chestiuni care depășesc evident cadrul confesiunii, intrând în sfera modului de funcționare a societății. Mult mai amplu concepută este această problemă în lucrarea lui Samuil Micu, desigur datorită modelului care stă la baza traducerii sale, el vorbind despre datoriile „însoțirii politicești”, începând cu cele ale împăratului și continuând cu cele ale celorlalți dregători și ale judecătorilor față de supuși, și mult mai succint, doar într-un paragraf, ale supușilor față de stăpâni⁸⁰.

Ultimele întrebări, pentru diferite categorii profesionale: vințăleari (vieri), pădurari, haităi (gonași), meșteri, cismași, sabăi (croitori), morari, crâjmari, sfârarnari (geambași), neguțători⁸¹ urmăresc măsura în care practicantii lor își îndeplineau obligațiile decurgând din statutul și din regulile specifice fiecărei profesii în cauză. Deci, din nou, o evidentă depășire a sferei confesiunii. În *Theologhiia moralicească*, Samuil Micu face și el referire la îndatoririle dascălilor și ucenicilor, ale doctorilor, chirurgilor, felcerilor și poticarășilor (farmaciștilor), ale proparatorilor și avocaților, notarilor, negustorilor, meșterilor⁸². Dascălii aveau datoria, pe lângă a le transmite informații elevilor, să le precizeze și izvoarele de unde le-au preluat și să-i învețe cum să lucreze la rândul lor cu ele⁸³. Doctorii nu aveau voie să intervină împotriva interdicțiilor impuse de

⁷⁴ [Micu], *Theologhiia moralicească*, cartea a doua, 152-164.

⁷⁵ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 65 v-66 r.

⁷⁶ [Micu], *Theologhiia moralicească*, cartea a doua, 164-182.

⁷⁷ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 66 r-v.

⁷⁸ [Micu], *Theologhiia moralicească*, cartea a doua, 183-193.

⁷⁹ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 66 v-67 r.

⁸⁰ [Micu], *Theologhiia moralicească*, cartea a doua, 193-209.

⁸¹ Pop, *Historie evanghelicească*, f. 67 r-69 r.

⁸² [Micu], *Theologhiia moralicească*, cartea a doua, 252-273.

⁸³ „Drept aceia, ca dascalul să-și facă deregătoria sa spre zidire, nu spre stricare, trebuie să aibă mare dragoste și cătră deapraopele, ca toate oricâte face din dragostea, carea are cătră Dumnezeu și cătră

Biserică în problema practicării avortului, a obligației de respectare a posturilor și a apelului la practicile vrăjitorești. Problema avortului apare și în cazul poticarășilor. Aceștia le era interzis și să-i clevetească pe cei aflați în poziții mai înalte: doctori, felceri, dar și pe colegii lor de breaslă. Pentru ambele categorii apare interdicția de a consuma băuturi alcoolice fără măsură⁸⁴.

În concluzie, prin dubla sa dimensiune, de expunere a istoriei evanghelice și a instrucțiunilor pentru taina spovedaniei, într-o formă de redactare explicită și accesibilă, acest curs pare să fi fost destinat teologilor „moralști” (care urmau o pregătire teologică mai limitată), în completarea unor lucrări anterioare destinate acestora, precum *Theologhiia moralicească sau Bogosloviia* lui Samuil Micu, publicată în anul 1796, care expunea pe larg îndatoririle credincioșilor. Spre deosebire de aceasta însă, cursul lui Teodor Pop propune două genuri noi de lucrări teologice, ambele cu modele occidentale: cel al istoriei evanghelice și cel al unui manual al confesorului. Așadar, trasarea profilului ideal al creștinului, fie el preot sau credincios, prin exemplul istoriei evanghelice, este urmată de instrucțiunile privind verificarea respectării îndatoririlor creștinești. În conținut, această a doua parte poate fi comparată, așa cum am încercat să demonstrez, cu părțile din *Theologhiia moralicească* în care sunt prezentate îndatoririle diferitelor categorii civile, sociale și profesionale de oameni, apropierea dintre cele două lucrări impunându-se și sub aspectul explicării păcatelor capitale, ale celor mai importante porunci bisericești și ale semnificației tainelor. Dar, la Teodor Pop, încercarea de adaptare la specificul comunităților românești și mai ales la necesitățile practicii pastorale este una foarte evidentă. Nu în ultimul rând, conceperea misiunii preotului într-un sens mai larg, influențat de calitățile atribuite acestuia în perioada Luminilor⁸⁵, conferă lucrării sale o semnificație aparte, chiar în condițiile în care ea nu a văzut lumina tiparului.

Acknowledgement

Acest articol a fost realizat cu sprijinul financiar al proiectului „Accesibilitatea cercetărilor avansate pentru o dezvoltare economică sustenabilă - ACADEMIKA”, cod proiect POCU/993/6/13/153770, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020.

ucenicii săi, nu din mărirea deșeartă să le lucreze, gata toate câte știe să le spue ucenicilor săi, și izvoarele din care el le-au luat să le areate, dintru care și ei, mai desăvârșit să se poată adăpa [...]”
Ibidem, 252.

⁸⁴ *Ibidem*, 258-259, 264.

⁸⁵ Pentru detalii, vezi Sylvaine Reb, *L’Aufklärung catholique à Salzbourg (1772-1803). L’oeuvre réformatrice de Hieronymus von Colloredo* (Berne, Berlin, Frankfurt am Main, New York, Paris, Vienne: Peter Lang, 1995), vol. I, 339-357.

ANEXĂ

<p>Pop Teodor, <i>Historie evanghelicească</i>, Blaj, 1816</p>	<p>[Samuil Micu Klein], <i>Theologie dogmatică și moralicească despre Taina Pocăianiei</i>, Blaj, 1801</p>
<p>/54r/ <i>Urmează întrebările la porunca dintâiu</i> Eu sunt Domnul Dumnezeu tău, să nu ai bi Dumnezăi străini înaintea mea, chip cioplit să nu-ți faci ca să te închini lui. 1. Avut-ai fiule credință și nedeajde mare în Dumnezeu sau vrodată pentru mulțimea păcatelor nu te-ai deznădăjduit de mântuire socotind că nu e modru a pute tu învinge ispitele? 2. În ceva năcaz n-ai zis, n-ai gândit vrodată bag samă Dumnezeu nu mă aude, Dumnezeu numai pre mine m-au lăsat, o Doamne, dar pentru ce m-ai certat așa? Bag samă Dumnezeu m-au uitat. 3. Nu ți-ai pus vreodată nădejdea mai mult în oameni și într-averi decât în Dumnezeu? 4. Îndrăznit-ai vrodată a păcătui de moarte socotind cum /54v/ că iară te vei ispovedui și te va erta Dumnezeu? Și de câte ori au fost aceasta? 5. Nu ai așteptat tu de la Dumnezeu vrodată ceva minune, sau în vis sau aiavea, sau pe prunci prin ceva povești de dracu au de arătări de oameni morți să-i fi băgat în credință rea? 6. Avut-ai totdeauna mare dragoste spre Dumnezeu și iubitul-ai preste toate chemându-l într-ajutoriu și aducând toate lucrurile tale spre slava lui? 7. Nu ai gândit ceva rău despre Dumnezeu, nu ai urât tu vrodată pre Dumnezeu sau nu te-ai îngrozit tu vrodată de poruncile lui? 8. Dat-ai laudă și mulțămită tu totdeauna lui Dumnezeu și nu ai cârtit vrodată împotriva lui? /55r/9. Zis-ai totdeauna rugăciuni cu luarea aminte, dimineața, seara și la mâncare.</p>	<p>/230/ <i>Despre porunca întie</i> 1. Care să va dezghina de credință, de să va întoarce iară la Biseerică din înfrîngerea inimii și adevărată păreare de rău pentru acea fără de leage a sa, să va pocăi ani zece. 1.2. Care va sluji vrăjiturilor și va face descântături devolești, să va pocăi ani șapte. 1.3. Care va ceare sfat de la vrăjitori și care va duce în casa sa, ca cu vraje să ceare ceva, să se pocăiască ani cinci. 1.4. Care va face legături de vraje să va pocăi ani doi. 1.5. Care-și cearcă lucru furat cu vraje să se pocăiască ani doi. 1.6. Care cleric sau monah, după ce va face făgăduință, să va întoarce la lume, să va pocăi ani zece, dintre carii trei în pită și apă. S[fântul] Vasilie cel Mare prin canoanele sale în pravilă. 1.7. Glava 7. Stricătorii de copii și stricătorii de dobitoace și precurvarii 15 ani, tâlharii și fermecătorii și ceia ce slujesc idolilor, după obiceiul cel de demult să se primească după 20 de ani. 1.8. Glava 77. Care-i calcă credința sau leagea de nevoe 8 ani să cază, iară de voe ani 20. 1.9. Glava 79. Care-i cred vrăjiturii sau bagă pre unii ca aceia în cașale lor pentru aflarea leacurilor, aceia un an să plângă, un an să asculte, trei să cază și într-unul să stea cu credincioșii, de acia să-l primească. Glava 16. Cine va da pre sine vrăjitorilor sau altora fiecărorora unora ca acestora aceia să umplă vremea ucigașilor.</p>

Porunca a doao

Nu lua numele lui Dumnezeu în deșărt

1. Suduit-ai fiiule vrodată lucrurile ceale sfinte? Cum? În ce chip? Și de câte ori? NB. Prunci[i] și proști[i] trebuie învățați ca așa să spue sudălmile, am suduit de morți, de cruce, i proci.

2. Crezut-ai vrodată în descânțece, nu Ț-au descântat cineva? Când ai avut tu ceva pagubă sau boală n-ai mers la vrăjitori, suferit-ai tu ceva vrajă, a căuta de noroc, sau a arunca cu bobii, sau cu ciuru în casa ta, sau să fi lăsat a descânta și a căuta de dioti pruncilor tăi?

3. N-ai numit tu numele lui Dumnezeu /55v/ în deșărt, în glumă, în ceva faptă rea, sau în mânie, n-ai zis cătră mătă, cătră câne, cătră vițal: O, trăsnească-te Dumnezeu, sau cătră altă ceia.

4. Cuvintele ceale sfinte din beserică nu le-ai batjocorit, și n-ai pomenit tu în danțuri sau în chiuituri lucruri sfinte, beserica, evanghelia, crucea, i proci?

5. Făgăduit-ai tu vrodată ceva lui Dumnezeu și să nu fi plinit?

Despre porunca a doao

1.10. Oricine știind va jura strâmb, patruzeci de zile în pită și apă și în șeapte ani viitori să se pocăiască și niciodată să nu fie fără pocăianie, și niciodată să nu să mai primească la mărturie și după aceeaia să primească cuminecătura.

1.11. Care va face jurământ strâmb în biserică, să va pocăi ani zece.

1.12. De va jura cineva pre părul sau capul lui Dumnezeu, de va face aceasta o dată neștiind, pocăindu-se șeapte zile numai cu pită și apă să trăiască; de va face aceasta a doao și a treia /231/ dojenit fiind, cincisprăzece zile.

1.13. De s-au legat cineva pre sine cu jurământ ca să se lejuiască cu cineva și cum că nu să va împăca cu el, în pocăianie va fi patruzeci de zile în pită și în apă, fiind depărtat de S[fânta] Cuminecătură într-un an, iară la dragoste curând să se întoarcă.

1.14. Care va sudui în obște pre Dumnezeu, sau pre Maica Preacistă, sau pre ceva sfânt, să stea înaintea ușilor bisericii în șeapte dumineci, când să slujeaște S[fânta] Liturghie, și în zioa cea mai de pre urmă dintru aceale fără haine deasupra, desculț și cu cureaua legat înprejurul grumazului, și să postească în săptămânile mai dinainte, în șeapte vineri nicidecum atunci întrând în biserică, și în fieștecarea duminică dintru acealea șeapte să hrănească trei, doi sau un sărac de poate, almintrilea cu alt canon să se pedepsască; nevrând să se oprească de a intra în biserică, murind să nu se îngroape după rânduiala Bisericii.

1.15. S[fântul] Vasilie cel Mare glava 7. Care jură strâmb ani zece, doi să plângă, trei să asculte, patru să cază, unul să stea cu credincioșii, de acia atuncea să se învrednicească pricestanii.

1.[1]6. Glava 78. Care va fi jurată de nevoe, primit să fie după șeasă ani, iară care de a lui voe ani doisprăzece.

<p><i>Porunca a treia</i> Adu-ți aminte să sfințești ziua sâmbetii; să cuprindă în porunca 2 a Bisericii.</p>	<p><i>Despre porunca a treia</i> 1.17. Care va lucra duminica și în sărbătoare legată să va pocăi 3 zile în pită și apă. 1.18. Care s-a purta cu caru în duminică să va pocăi șapte zile. 1.19. Care va povesti în biserică, când să fac slujbele ceale dumnezeesti să va pocăi șapte zile în pâne și apă. 1.20. Cine va călca posturile de la Biserică rânduite, să va pocăi doazeci de zile în pită și apă. 1.21. Care va călca postul cel mare pentru o zi, să va pocăi șapte zile. 1.22. Care putând nu să va pricestui în zioa Cinii Domnului, în zioa de Paști, de Rusalii și a Nașterii Domnului, să va pocăi zile doazeci în pâne și /232/ apă.</p>
<p><i>Porunca a patra</i> Cinsteaște pre tatăl și pre mumă-ta ca să trăești mult pre pământ. Cinstitu-ț-ai părinții? /56r/ Iubitu-i-ai, ajutoritu-i-ai, nu i-ai sfădit, nu le-ai întors vorba, nu i-ai suduit, ascultat-i-ai? Nu i-ai grăit de rău, nu i-ai poreclit, nu i-ai năcăjit, nu le-ai poftit moarte sau altă ceia, nu i-ai păgubit în ceva, cinstit-ai pre cei mai mari, pre preoți, pre învățătorii și pre cei mai bătrâni? Și pre cei mai mari decât tine nu i-ai mințait.</p>	<p><i>Despre porunca a patra</i> 1.23. Care-ș va blăstăma părinții, să va pocăi patruzeci de zile în pâne și în apă. 1.24. Care va face rău părinților, trei ani. 1.25. Care-i va bate ani șapte. 1.26. De să va scula cineva împotriva Arhiereului, păstorului și părintelui său într-un loc sau mănăstire să va pocăi în toată viața sa. Cu aceeași pocăianie să se pedepsască care împotriva preotului. 1.28. Care întru aceea s-au tocmit ca să răză și să ciufuluiască învățtura Arhiereului său, sau a slujitorilor săi, sau a preotului său, patruzeci de zile să va pocăi în pâne și apă.</p>
<p><i>Porunca a cincea</i> Să nu ucizi 1. Pre altul sau pre tine însuși nu te-ai băgat vrodată în primejdie de moarte, din rămășag sau din sumeție, și putând scoate pre cineva din primejdie, scosu-l-ai? 2. Tu ție sau altuia cuiva nu ai rugat și nu ai poftit moarte? Nu te-ai chilăvit pre tine sau pre /56v/ altul? 3. Nu te-ai bătut cu altul? Nu i-ai făcut sânge? De răspunde m-am bătut,</p>	<p><i>Despre porunca a cincea</i> 1.29. Care va ucide preot, să va opri de la întrarea în biserică cinci ani, zece ani nu să va pricestui, și nu va fi niciodată fără pocăianie. 1.30. Care va ucide pre tată, mumă, frate sau soră, în toată viața sa să nu pricestuiască numai în ceasul morții, în toată viața sa să se postească de carne și de vin, și luna, miercurea și vinerea să ajune.</p>

Î[n]treabă-l]: N-au zăcut el din bătaia aceeaia bolnav, câtă vreme au bolit, statui-au lucru înapoi, câtă și ce pagubă i s-au făcut? Doară i-au urmat lui din bătaia aceeaia moarte? Câți au știut de lucrul acela? Și de cumva au murit, rămas-au de el prunci și muiare? Câți? I proci. Și n-ai dat altuia sfat sau îndemn să bată sau să omoară pre altul? Nu Ț-au părut bine de moartea altuia?

Î[n]trebare] la ostași: Pre cei ce nu s-au războit asupra ta, sau pre lăcuitori, pre prunci, pre femei și pre cei fără de arme și cari s-au plecat robi, omorātu-i-ai cândva?

Î[n]trebare] la fâmei: Nu ai gândit și nu ai poftit a nu avea prunci? /57r/R[ăspuns]: Am gândit. Dară ceva leacuri au bureni n-ai beut, sau ceva vrajă n-ai făcut ca să leapezi sau să nu mai zămislești? Pruncul cari e în fașă nu l-ai culcat cu tine în pat?

1.31. Care-ș va ucide pruncul pentru acoperirea fărădelegii sale, să va pocăi ani zece.

1.32. De-ș va face ceva muiare lepădarea pruncului cu voia, să va pocăi ani trei; nevrând, trei posturi mari. Și într-alt canon: muiarea care-și piiarde nașterea sa cu voia înainte de patruzeci de zile, să va pocăi un an, iară de va face aceasta după patruzeci de zile ani trei, dacă după ce l-au născut, ca un ucigaș.

1.33. De cumva pruncul va muri fără taina sfântului botez din lenevirea părinților, părinții să se pocăiască ani trei.

1.34. Muiarea, care-ș va omorî bărbatul pentru pricina curviei, să lasă lumea și să se pocăiască în mănăstire.

1.35. Care va omorî cu voia om, tot la ușa bisericii va fi, și în sfârșitul vieții va primi sfânta cuminecătură, iară de va ucide din întâmplare (adecă neluând sama bine) să va pocăi ani șapte, sau după alt canon: să va pocăi patruzeci de zile în pâne și apă, /233/ în cinci ani să va lipsi de cuminecătură, de bucate să va conteni după judecata preotului.

1.36. Care din mânie de pripă sau din sfadă va ucide om, să va pocăi ani trei.

1.37. Care au fost pricină uciderii, pentru sfatul care l-au dat va fi în pocăianie patruzeci de zile cu pâne și apă cu șapte ani următori.

1.38. Care va răni pre cineva sau îi va tăia ceva madulariu să va pocăi un an zilele ceale legiuite.

1.39. Care va lovi pre altul și nu-l va vătăma, trei zile să va pocăi în pâne și apă.

1.40. Care nu va vrea să se împace cu fratele său pre care-l uraște, până atunci să va pocăi în pâne și apă până să va împăca.

Sfântul Vasilie cel Mare.

1.41. Glava 1.2. Muiarea care-ș strică la începătura îngrecării, când de va strica să nu facă feciori, ucigașe iaste.

<p><i>Porunca a șasea</i> Să nu curvești NB. Almintrilea trebuie a întreba pre tineri și pre cei necăsătoriți, și almintrilea pre cei căsătoriți. <i>Întrebări la tineri</i> 1. Fiiiule, la ceva urăciuni sau necurății n-ai gândit? Și ceva vorbe de rușine cătră alții n-ai grăit, sau să fi ascultat, sau ceva lucru urât n-ai făcut sângur, sau înaintea altora care să-ți fie rușine a-l spune, sau a-l face înaintea unui om cinstit? De va zice că nu, și va fi el copil de 12, de 13 ani, mai mult nu /57v/ trebuie întrebat, ca nu cumva să-l înveți a păcătui, iară de va zice am gândit, atuncea zi: Fătul mieu, ia sama că în păcatul necurății tot gândul, toată vorba, câtu-i de mică, îi păcat de moarte, deci toate stările împrejur de amăruntul să le spui, că almintrilea ispovedania nu va fi primită. 2. Gândit-ai vreodată la vreo față fâmeiască, anume la cineva, au numai de obște, gândit-ai la una sau la mai multe, fost-au aceale căsătorite sau slobode, gândit-ai că ai face păcat să ai prilej? Au nu? De câte ori? 3. Vorbe urâte vorbit-ai cu alții? Cu câți? De câte ori? Dară prunci nu era să te auză? 4. Nu te-ai uitat cu poftă la fâmei sau la feate, nu ai glumit cu iale? /58r/ 5. Dar ceva pofte urâte, ceva lucru de rușine sângur nu ai făcut? De va zice că au făcut, întreabă-l: Cum și ce ai făcut? Aci s-au obicinuit a zice unii că s-au jucat cu trupul, atuncea întreabă-l: De câte ori, făcut-ai aceaia de la ispovedania trecută, au și mai înainte, și mai izpoveduit-ai aceaia, de câți ani ești în obiceiul acela, n-ai învățat și pre alții, n-ai făcut tu</p>	<p>1.42. Glava 1.11. Cine ucide de voe, acela zece ani să se pocăiască. 1.43. Glava 1.61. Vrăjitoriul și care dă erbi iaste ca și cela ce ucide. <i>Despre porunca a șeasa</i> 1.44. Mireanul necăsătorit de va curvi cu femeae necăsătorită, să va pocăi ani trei, și cu cât mai ades, cu atâta mai cu mare pocăianie să va canoni. 1.45. Bărbatul slobod de va preacurvi cu muiarea altuia, să va pocăi ani șapte și muiarea cinci. 1.46. Muiarea slobodă de va păcătui cu bărbatul altuia să va pedepsi cu canon de zece ani și femeaia de cinci. 1.47. Care să va împreuna cu muiarea sa urât, să va pocăi patruzeci de zile. 1.48. Care va curvi cu doao surori sau va vătâma pe fată duhovnicească până la moarte să va pocăi. 1.49. Care va păcătui cu rudenii nu așa de aproape, șapte, sau după alte canoane zece sau și cincisprăzece ani să va pocăi. 1.50. Care va păcătui cu călugăriță să va pocăi ani zece. 1.51. Preotul de va curvi și-ș va mărturisi de voia sa păcatul, să va pocăi ani zece, întru acesta chip: trii luni de la alții depărtat, în pâne și apă /234/ va posti, iară în sărbători cu puținel vin, cu pescuți și legumă va trăi, în sac îmbrăcat, să va culca pre pământ, zioa, noaptea rugând milostivirea lui Dumnezeu. După aceaia un an și șease luni în pocăianie și post cu pâne și apă va plini, afară de zile de sărbători, în carele cu vin și carne, brânză și oao canonicăște va putea trăi. Sfârșind un an și jumătate Sfintei Pricestaniei să va putea împărtași. Psalmii în strană fiind mai pre urmă va cânta și va sluji în deregătoriile ceale mai mici. 1.52. Carea femeae să va rumeni sau almintrilea să va zugrăvi ca să placă altor bărbați, să va canoni cu pocăianie de trei ani, și așijderea muiarea carea cu</p>
--	---

aceaiaș și cu alții, sau altceva lucru și mai urât?

6. Mers-ai la feate, jucatu-te-ai cu iale, de câte ori, cu câte, doară persoana aceia e într-o casă cu tine, sau doară ai fost în șazători, dus-ai și pre alții acolo, dară altceva lucru urât n-ai făcut? Și de va zice el că au făcut, /58v/ întreabă-l: De câte ori, nu Ț-au fost ceva rudenie persoana aceia? Fost-au fată? Văduvă sau căsătorită? Făcut-ai cu una sau cu mai multe? N-au purces ia grea? Și oare nu o ai înșălat tu prin danii sau prin fâgăduință?

Iară pre cel căsătorit

Tot întru acesta chip îl vei putea întreba, și încă și aceasta, de cumva îl vezi că-i om sărac, și are prunci mulți:

Î[nntrebarea] 7: Gândit-ai tu vrodată, de nu ai ave atâta copii? R[ăspuns]: Am gândit.

Î. 8: Dară având tu împreunare cu muerea vrodată nu ai gândit să împedeci zămislirea pruncului? Împedecat-ai? Și întrebarea aceasta trăbue să să facă și la fâmei. Iară de va zice careva din cei căsătoriți că au curvit cu cineva, ori bărbatul, ori fâmeia, atuncea îndată-l /59r/ întreabă: Fost-au acela sau aceia ceva cuscrie cu tine și cât de aproape? Și de va fi curviia făcută în spiță oprită, el nu poate avea împreunare cu fâmeia sa până când nu să vor blagoslovi de la arhierul.

În pildă: Ioan are muere pre Ioana, să mărturiseaște că au precurvit cu o soră a Ioanii, adică în spița a doao de cuscrie. Întie rând, acuma eu nu l-oi dezlega, ci i-oi da canon, și i-oi zice, ca el datorii cea trupească de la muieria sa să nu ceiaie, ci numai de va ceare ia poate să aibă împreunare, iară eu la Arhierul supt peceate să scriu fapta, tăinuind numele omului, și dobândind dezlegare, să chiem pre om și să-l dezleg, și așa vei face în toate spițale, până și în cuscria cea de a tria rând, și în spițale /59v/ ceale de la botez, precum să pun în Moraliș și în tractatul despre taine.

îmbrăcăminte bărbătească și bărbatul cu îmbrăcăminte muerească îș va strămuta fața.

1.53. Care prin vorbe urâte și căutări necurate pătimeaște malahie lenevindu-să, să va pocăi zile doaozeci.

1.54. Care din îmbrătoșare sau sărutarea femeii pătimeaște malahie să va pocăi zile treizeci; care din pipăiri de rușine trei luni.

1.55. Oricine va votri, să va pocăi doi ani în zilele rânduite și sfânta cuminecătură nu o va primi numai în sfârșitul vieții.

Sfântul Vasilie cel Mare.

56. Glava 1.3. Diaconul de va curvi, să se mute în locul mireanilor, iară de pricestanie să fie neapărat.

57. Glava 7. Străcătorii de copii și străcătorii de dobitoace și precurvarii, cincisprăzece ani. Tălharii și fermecătorii și ceia ce slujesc idolilor după obiceiul cel de demult să se primească după doaozăci de ani.

58. Glava 22. Cine va răpi fata logodită, acela să o dea logoditului ei, iară de va fi nelogodită să o dea oamenilor ei și lucrul de știrea lor să razime, de vor vrea să facă nuntă. Iară acela să fie supt canonul curvii.

59. Glava 30. Care va răpi, trei ani să cază, iară văduva de va merge după bărbat, nu e vinovată răului.

60. Glava 32. Clericul, care va greși cătră moarte, din spiță să se pogoară și cu mireanii să se pricestuiască, că /235/ nu i să cade să-l osândești pentru aceia îndoit.

61. Glava 51. Clericii de vor cădea în păcate ori de vor fi slujind, ori de vor fi hierotoniți din spița lor să cază.

62. Glava 63. Care să împreună cu soru-sa, ca un ucigaș.

63. Glava 71. Care să va spurca cu sora de un tată și de o mumă, acela să nu între în casa de rugă până ce să va părăsi. De acia de să va deștepta să se părăsască și va veni spre pocăianie, atunci trei ani să asculte,

<p><i>Porunca a șaptea</i> /59v/ Să nu furi Î. 1: Nu ai luat de la cineva ceva? R.: Am luat. Î. 2: Ce lucru și în ce vreme, noaptea sau ziua, de acasă sau din câmp? Sângur au cu alții, care au fost mai de vină, fost-au acolo închisori tari au slabe, din ce loc, din casă, din cămară, au din beserică, și lucrul acela cât au plătit? Ce lipsă ai avut tu de el? Cât de sărac au fost omul acela de la care l-ai luat? Cât s-au păgubit el de tare? Statu-i-au lui lucru au ba? Nu ai băgat prin aceia pre alții la nevoie?</p>	<p>trei ani să cază și la al zecelea să se primească fără de pricestanie, și doi ani să stea la rugă; de acia să se pricestuiască. 64. Glava 73. Carele își va lăsa muiarea și va lua alta, preacurvariu iaste, șapte ani să cază. 65. Glava 75. Care va spurca pre mașteahă-sa, canonește-să ca și cela ce spurcă pre soru-sa.</p> <p>[Samuil Micu Klein], <i>Theologhiia moralicească sau Bogosloviia</i>, Blaj, 1796 /332/ Așijderea, și la păcatele trupești și ale curviei să știe preotul de câte ori au făcut acel păcat, cu ce față cu legată, adecă carea iaste cu căsătorie legată cu altul, cu rudenie, și cu ce fealiu și spiță de rudenie, sau cu față carea s-au fâgăduit lui Dumnezeu că va ținea curățeniia și feciorii; iară când spune ce fealiu de față au fost și soțiia cu carea au păcătuit, nu trebuie să spue numele feații, ci numai am furat de la bogat, de la sărac, de la besearică, am curvit cu muiare văduvă, cu muiare cu bărbat, cu preoteasă, cu călugăriță, cu vară primare sau cu nepoată, iară să nu zică cu aceasta sau cu cutarea.</p> <p>[Samuil Micu Klein], <i>Theologhie dogmatică și moralicească despre Taina Pocăianiei</i>, Blaj, 1801 <i>Despre porunca a șaptea</i> 66. Care au furat ceva din hainele sau avearea bisearicii, ce au furat va înturna, și trei luni cu șapte ani următori să va pocăi. 67. Care au furat sfintele moaște, acealea întorcându-le să va pocăi șapte luni. 68. Care au furat banii bisearicii sau dăruirile aceiaș făcute, să va pocăi ani șapte. 69. Care grijitori de căsile bolnavilor va trage șieși din ceale ce trebuie date, va înturna ce au luat, și să va pocăi ani trei.</p>
---	--

3. N-ai înșălat pre cineva în cumpărare, în vânzare ceva tocmeale cu vicleșug n-ai făcut? Lucru de furat, precum leamne /60r/ de la pădurari, sau de la deregătoriu, fără știrea domnului său? Grâu, poame, haine sau alte ceale de la tâlhari n-ai cumpărat?

4. Nu ai găsit tu ceva lucru pierdut, care nevestindu-l, sau știind al cui iaste, să-l ții la tine și să nu-l fi dat îndărăpt?

5. Cuiva ceva pagubă n-ai făcut cu vitele pascănd noaptea sau zioa țarina sau bucatele? Și dejma sau vama vrodată n-ai tăgăduit?

6. Nu ai dat altuia sfat ca să fure? Nu ai ascuns la tine ceva lucru de furat? N-ai tăiat vro brazdă dintru a vecinului? N-ai dat bani pre ujură, și câtă ujură ai luat?

7. Văzând pre cineva furând sau pagubă altuia făcând, de l-ai putut opri, oprit-ai? Etc.

Porunca a opta

Să nu mărturisăști strâmb împotriva deaproapelui tău

/60v/ 1. Jurat-ai fiuile vrodată drept de nimenea silit sau pentru un lucru foarte puțin?

70. Cine va îngreoaia fără dreptate pre cel sărac, să va pocăi treizăci de zile în pâne și în apă.

71. Clericul care va face furtușag mare, în șapte ani să va pocăi, mirianul cinci.

72. Oricare va fura lucru mai mic să va pocăi un an.

73. Care nu va înturna lucru aflat, să va pocăi ca și de furtușag.

74. Care ia ujuri și face răpiri să va pocăi trei ani, unul în pită și în apă.

S[fântul] Vasilie cel Mare.

75. Glava 7. Tălharii, fermecătorii după obicieaiul cel de demult să se primească după doaozăci de ani.

/236/ 76. Glava 57. Cine fură și să va pocăi, un an, iară de să va vedi și alt an.

77. Glava 62. Care fură mormânturile să se pocăiască ani zece, ca și cel ce jură strâmb.

[Samuil Micu Klein], *Theologhiia moralicească sau Bogosloviia*, Blaj, 1796

/331/ Iară trebuie să știe preotul de la ce fealiu de oameni au furat sau la ce fealiu de om au făcut strâmbătate, la bogat, au la sărac, la preot, au la mirean, au la besearică sau la cei ce s-au sfințit pre sine lui Dumnezeu, cum sânt călugării și călugărițele. Pentru lipsa au făcut acea strâmbătate, sau pentru ca să aibă de unde petreace în dezmierdări, și în beții și în curvii sau într-alte fapte reale, și în podoabe, că aceastea toate osibite și cu chipul despărțite păcate sânt.

[Samuil Micu Klein], *Theologhie dogmatică și moralicească despre Taina Pocăianiei*, Blaj, 1801

Despre porunca a opta

78. Care au adevérit a fi drept ce iaste strâmb, să va pocăi ca preacurvariul, ca ucigașul, care aceasta fără de leage cu voce o va face.

79. Căruia îi va plăcea mărturisirea strâmbă, să va pocăi cinci ani.

2. Zis-ai vrodată zău și zău lui Dumnezeu și fost-au aceia drept sau nedrept.

3. Înaintea legii de ai jurat spus-ai lucru cum l-ai știut? Sau doară puțin ai mutat?

4. Și de ai jurat tu vrodată strâmb ce? Și câtă pagubă ai făcut tu prin aceaie?

5. Nu te-ai blăstămat vrodată cu jurământ și de te-ai blăstămat fost-au aceia pre drept sau pre nedrept.

6. Zis-ai cândva cuiva bată-te, trăsnească-te Dumnezeu? Luate-ar dracu? Sau vrodată despre tine să fii grăit așa? Nu te-ai dat pre tine dracului?

7. Jurat-ai cândva că-i face cuiva rău? Apoi plinit-ai?

/61r/ 8. Jurat-ai cuiva că vei rămânea în slujba lui? Și apoi plinit-ai?

Pildă: Un molomeașter joară că va fi tot la moara Blajului, după aceia merge la moara de la Cisteiu, acum să ispovedeaște dară de la aceasta îndărăpt nu să mai poate întoarce, că să teame și din colo și din coace, pre acesta nu-l dezleg până când nu voiu dobândi dezlegare de jurământ de la Arhiereul prin carte precum am arătat la porunca a șeasa.

Porunca a noao

Să nu răvnești muiarea deaproapelui tău

1. Nu ai gândit vrodată la muiarea altuia, ca de ar muri bărbatul ei să te căsătorești cu ia? R.: Am gândit.

2 î[n]trebare]. Și tocma pentru aceia drăgostitu-te-ai tu cu ia?

3. Ademenitu-o-ai cu vorbe sau /61v/ cu ceva danie ca să-i plăci?

4. Dar ceva faptă urâtă cu ia nu ai făcut? Și de ai păcătuit cu ia, făgădui-ai că o vei lua după moartea bărbatului? Dară ceva aleșuiri după viața lui n-ai gândit tu cu ia să faceți?

NB. Îndată trăbue lui spus să puie gândul acesta jos, căci căsătoria aceia nu ar fi niciodată bună, ci ș-ar agonisi numai șieși focul nestins.

80. Care va cleveti pre deaproapele și întru aceasta va zăce strâmb, să va pocăi șapte zăle în pâne și în apă.

81. Care chiiar va obrăzi cu necuviință pre fratele său, cu pocăianie lungă să va curățî după modrul păcatului.

82. Care va face strâmbătate în cumpene și în măsurii, să va pocăi doaozăci de zăle în pâne și în apă.

83. Viclenitoriul (cărților și lucrurilor celor mari) să va pocăi în pită și în apă până va trăi.

S[fântul] Vasilie cel Mare.

84. Glava 67. Cine va priceape greșala a fiecui și o va ascunde întru o potrivă să se canoniască.

Despre porunca a noao

85. Cel ce pofteaște fără de leage lucrul altuia și cel scump să va pocăi trei ani.

86. Care pofteaște a fura lucrurile altuia furtușag iaste, așjidirea care pofteaște a răpi ale altuia, răpire iaste, care pofteaște lucrurile bisearicii a le fura, călcare de ceale sfinte iaste; pentru aceia, fiindcă fără de leage pofind greu păcătuiaste, ca pentru păcat de moarte după judecata preotului să va canoni.

87. Care ceva lucru a deaproapelui pofteaște a-l afla ca să și-l tae șieși pofteaște, păcat de moarte, despre care să va pocăi precum s-au zis de furtușag.

Porunca a zăcea

Să nu răvneaști niciun lucru deaproapelui tău

Din ceale ce are vecinul tău nu ai poftit ca să le aibi tu și nu el?

Întrebări după poruncile Bisericii

1. Ținut-ai toate sărbătorile ceale legate? Și n-ai lucrat ceva duminica și în sărbători pe sama ta sau în clacă la alții?

/62r/ 2. De la s[fânta] liturghie duminica și în sărbători nu ai rămas vrodată din leane? Și acolo în s[fânta] liturghie nu ai răs? N-ai povestit, nu Ț-au stat mintea aerea și ceva căutare necuvioasă n-ai avut?

3. Ținut-ai posturile cum să cuvine neîmbătându-te? Neâmbuibându-te? În mâncări, nefăcând curvii și necurății i proci?

4. În tot anul la Paști batăr ispoveduitu-te-ai tot la același duhovnic, sau de te-ai dus la altul, care au fost pricina? Descoperitu-i-ai lui toată viața ta cea mai dinainte?

Cuminecatu-te-ai în tot anul la Paști? Nu te-ai cuminecat vrodată cu nevrednicie, tăgăduind sau uitând ceva păcat în spovedanie? Apoi în zioa aceea n-ai făcut ceva necuviință? Să fi borât, să /62v/ fi suduit, să te fi preadesfrânat în ceva?

5. Uspeață n-ai făcut în posturi sau în ajunări, și plătit-ai simbria preotului?

Întrebări după ceale șapte păcate căpetenești

1. *Despre trufie*

1. Nu te-ai mărit socotind că ceale ce le ai tu Dumnezeu pentru vrednicia ta ți le-au dat, sau laudându-te cu ceva aveare, faptă sau știință care tu nu le ai și zicând că tu nu ești precum sânt alții?

2. Grăit-ai vrodată cu fală despre tine pre deaproapele micșorându-l, nebăgându-l

Despre porunca a zecea

1.88. Care pofteaște a curvi de iaste vladică să va pocăi ani șapte. De iaste preot cinci, de iaste diiacon sau călugăr trei, din care unul în pâne și apă, de iaste cleric sau mirean ani doi.

/237/ 1.89. Care în somn din poftă necurată va avea malahie, să se scoale și să cânte cei șeasă psalmi de pocăianie, și să se pocăiască treizeci de zile.

[Samuil Micu Klein], *Theologhiia moralicească sau Bogosloviia*, Blaj, 1796 /104/ Î. 1. Ce iaste trufiia?

R. Trufia, cum învață S. Vasilie, iaste lauda pentru ceale ce le are și nevoința a să vedea mai mult decât iaste. [...]

/107/ Î. 1. Ce iaste mărirea deșeartă?

R. Mărirea deșeartă S. Grigorie Dialog o numără întră păcatele ceale căpetenii, pentru că dintru aceasta alte păcate să

<p>în samă, neascultând pe mai marii tăi, și nu te-ai fălît tu cândva că ai fi făcut aceste /63r/ și aceste păcate?</p> <p>3. Fățarnicitu-te-ai vrodată că ai fi evlavnic și din ce sfârșit doară ca alții să te laude sau ca fără de prepus mai slobod să poți păcătui?</p> <p>4. Sfăditu-te-ai vrodată, fost-ai sumeț și îndărătnic, au nu te-ai silit tu din mărire deșartă a te arăta în ceva iscusit ca alți[i] de tine să să mire și nimenea ca tine să nu fie?</p>	<p>nasc. Mărirea deșeartă, cum scrie S. Vasilie (în ceale Scur: 52) iaste a face sau a zice ceva pentru puțintea laudă și mărire aceștii lumi carea o are neștine de la cei ce-l văd sau îl aud.</p> <p>Î. 2. Ce păcate să nasc din mărirea deșeartă?</p> <p>R. Din mărirea deșeartă mai întâiu să naște neascultarea, cu carea neștine nu va să bage în samă pre cel mai mare și pentru aceea nu va să asculte de poruncile lui. Răutatea acestui păcat tot/108/deauna iaste păcat de moarte, cum să veade din Cartea Facerii și a Împăraților (1). [...]</p> <p>Î. 1. Ce iaste fala?</p> <p>R. Fala cum zice S. Vasilie (în ceale Scur. 56) iaste când neștine „nu umblă după rânduiale nici să nevoiaște să plinească aceasta.” [...]</p> <p>/109/ Î. 1. Ce iaste fățarnicia?</p> <p>R. Fățarnicia iaste păcat cu care să fățarniceaște neștine cum că sau iaste drept în ce chip nu iaste sau cum că iaste mai drept de cât iaste.</p> <p>/110/ Î. 1. Ce iaste sfada?</p> <p>R. Sfada iaste împrotivire făr de rânduială și făr de cuviință a cuvintelor despre adevăr. Sau sfada iaste price a cuvintelor cu care neștine făr de rânduială și făr de cuviință să împrotiveaște altuia.</p>
<p>2. <i>Despre scumpeate</i></p> <p>1. Lipituț-ai tu vrodată inima de averi? Nevoitu-te-ai tu cu nedreptul a le înmulți? Pârând ceva despre deaproapele tău, sau amăgind, înșălând pre alții sau doară și prin ceva jurământ strâmb?</p> <p>2. De scump tare nu ți-ai tras ție, /63v/ sau casnicilor tăi, sau slugilor tale ceale de lipsă, fost-ai neodihnit cercând legile și târgurile și în patima aceasta fost-ai împetrit ca nici milostenie să nu dai?</p> <p>3. <i>Despre neconținere am arătat la porunca 6.</i></p> <p>4. <i>Despre lăcomiia pântecelui</i></p>	<p>/115/ Î. 1. Ce iaste scumpeatea?</p> <p>R. Scumpeatea carea și iubire de argint și iubire de avuție încă aorea lăcomie să zice, iaste al doilea păcat din păcatele ceale ce să zic căpetenești. Aceasta, cum învață S. Vasilie (în ceale Scur. 48) iaste „când treace neștine hotarul legii, iară aceasta după scriptura cea veachie să întâmplă când neștine are mai mare grije de sine decât de altul. [...]</p> <p>/119/ Î. 1. Ce iaste lăcomiia?</p>

1. N-ai mâncat vrodată fără de cumpăt ca să-ț cază rău din lăcomie? Sau din rămășag?

2. Nu te-ai îmbetat vrodată, văzutu-te-au și alți[i] beat? Ceva n-ai vorbit, n-ai păcătuit în beție și n-ai tras și pre altul la păcatul acesta?

5. *Despre mânie*

1. Mâniatu-te-ai pre altul? Și câtă vreme ai ținut mânie? Vrut-ai a-ț izbândi despre el? Poftitu-i-ai ceva rău? Acuma mai ești tu mânios pre cineva? Împăciuitu-v-ați laolaltă?

/64r/ 6. *Despre pizmă*

1. N-ai pizmut tu cuiva, nu ț-au părut ție rău de binele altuia? Sau bine de răul altuia?

2. N-ai judecat pre cineva? În ce faptă l-ai judecat și din ce temeiu?

3. Grăit-ai tu vrodată rău cuiva despre cineva? Câț au fost de față? Despre ce fealiu de om ai grăit, despre preot? Au despre mirean și ce ai grăit?

4. Cu ce sfârșit ai grăit tu răul acela, doară ca să faci vrajbă întră preatini? Sau ca să strici numele cel bun a cuiva? Și ce stricare i s-au făcut lui prin aceea?

5. N-ai ocărât și n-ai batjocorit tu pre cineva? N-ai mințit, ce păgubire au urmat din minciună și n-ai scândălit tu pre cineva?

7. *Despre leane*

1. Nu te-ai lenevit vrodată /64v/ în slujba și în deregătoriia ta? Ce scădeare s-au făcut prin aceea?

2. Nu te-ai lenevit tu a fi în slujba lui Dumnezeu, a asculta cuvintele lui?

3. N-ai ocărât cândva pe preoți? Și pre păstori carii te învăța pre tine adevărul?

R. Lăcomia mâncării și a beuturii de carea cum zice S. Ioann de la Scară (Treap. 14), „iaste minune de rămâne cineva înainte de moarte slobod.” Nu iaste fieștece poftă a mânca și a bea, ci pofta cea fără de cuviință și fără de rânduială. Pentru aceea lacomi nu să zic cei ce mânâncă și beau ca să-și plinească lipsa, ci cei ce mîncă și beau ca să se difăteaze cu mîncarea și cu beutura. Așadar lăcomiia iaste mîncarea și beutura cea preste lipsă din desfătare.

/122/ Î. 1. Ce iaste mâniia?

R. Mâniia iaste poftă fără de rânduială și fără de cuviință a-și izbândi. S. Vasil. De mânie cuv. 10.

4. Nu ai dormit prea mult ca să fi fost bolnav?

Aceste de obște întrebări fieștecăruia să pot pune, însă afară de acestea la osăbite plasă de oameni mai urmează osibite întrebări.

Întrebări] la preoți

1. Nu ai făcut cândva ceva simonie?

NB. Prin păcatul acesta preotul să face iregulari și de la Arhiereu trăbuiască a să dobândi dezlegarea.

2. Plinit-ai slujbele tainelor? /65r/ Precum e ritușul? Și porunca mai marilor? Și nu te-ai lenevit vrodată a plini ceale șapte laude a lui David?

3. Păzitu-ți-ai cunoștința curată, în păcat de moarte s[fintele] taine nu le-ai slujit?

4. Ceva scandălă norodului n-ai dat?

5. Învățat-ai pre poporeani ceale de lipsă la mântuire? Pre ei și pre pruncii lor?

6. Dumineca și în sărbători beserica n-au rămas cândva fără de slujbă? Și din ce pricină?

7. Nu te-ai îndoit vrodată despre vreun lucru a credinții?

8. Din leane sau din nebăgare de samă n-ai învățat ceva eres? În beserică sau afară?

9. Ceva căsătorie fără de leage n-ai suferit? Sau însuș nu ai făcut?

[Samuil Micu Klein], *Theologhiia moralicească sau Bogosloviia*, Blaj, 1796

/218/ Î. 1. Care fapte bune sânt, în care mai ales și mai întâiu să cade preotul să se nevoiască?

R. Mai ales și mai întâiu preotul să cade să strălucească cu curățeniia, că de vreme ce odată să sfințească pre sine lui Dumnezeu prin priimirea preoției, iaste detoriu să se păzască pre sine vas curat celui curat, și cu curățenie să petreacă, și să nu se a/219/meastece cu dezmierdările ceale trupești, nici să se întine cu gunoiul beției, și nu numai de faptele necurăției să se ferească preotul, ci să-și ia sama ca niciun prepus și vinău să nu dea cu viața sa, sau cu vorbele și cu petreacerea, din care alții să socotească ceva rău și necuvios de el [...]

2. În preot trebuie să lumineaze dărniciia, adecă preotul să cade să fie darnic și milostiv și iubitoriu de oameni și cu puține îndestulat [...]

/220/ Afară de acestea trebuie preoții să fie plini de duhul rugăciunei, că ei sânt detori să se roage lui Dumnezeu pentru toate păcatele credincioșilor, ca să nu-i pedepsească Dumnezeu, ci să le dea dar, și ca să se întoarcă la pocăință și ca să rămâe până la sfârșit în pocăință, pentru aceia și Beserica opreaște pre preoți a vâna, a fi ostași, a să juca cu cărțile și alte jocuri pe bani, a face negoțetorie, a purta slujbe și deregătorii lumești, a fi hirurghi sau fâlceari, a merge la crâcime și toată deșertăciunea, ospeațele ceale fără de cuviință, jocurile și altele aseamenea cu care să răsipească mintea și să piiarde duhul rugăciunei, despre care în legile și

<p><i>/65v/ Întrebări] la cei căsătoriți</i></p> <p>1 Întrebare]. Când au cerut vreo parte datoriiia căsătorii ceai mai de osebi, adecă împreunarea, nu s-au tras careva de la acea datorie?</p> <p>2. Dară n-ai avut împreunare trupească când au fost ia în curgerea sângelui, sau împovărată? Sau la zile mari, în ajunuri, sau când te-ai cuminecat?</p> <p>3. Dară tu omule muerea ta nu-ți o ai bătut tirănește, sau tu mueare ascultat-ai de bărbat? Ceale din casă nu le-ai prădat, nu ți-ai sfădit bărbatul? I proci.</p>	<p>canoanele bisericești mai pre larg să grăiaște. [...].</p> <p><i>/157/ Î. 2.</i> Dară detori sânt cei căsătoriți să dea și să plinească unul altuia detoriia cea mai deosebi a căsătoriei?</p> <p>R. Fiindcă sfârșitul pentru care s-au făcut căsătorii iaste prăsirea pruncilor (S. Grigorie Theolog cuvânt 31), cei căsătoriți sânt detori să dea și să plinească unul altuia detoriia cea mai deosebi a căsătoriei [...]. Această detorie iaste foarte mare și păr/158/ții carea ceare aceasta detorie ceialaltă parte fără de mare păcat nu poate să o oprească și să nu-i plinească ceareea, fără numai de iaste vreo pricină cuvioasă [...]. Pricini cuvioase și legiuite pentru care o parte din cei căsătoriți adecă bărbatul sau muiarea nu are detorie să dea ceialalte părți detoriia cea de căsătorie sânt: 1. Grea vătămare a sănătății [...] 2. De să veade, cum că aceia împreunare iaste stricătoare pruncului, carele iaste în pântecel muierei. 3. Preacurvea, adecă când o parte din cei căsătoriți preacurvește, partea care preacurvește piiarde putearea a ceare această detorie de la partea cea nevinovată [...] 4. Când nu poate săvârși împreunarea. 5. Când muiarea, cum să zice, /159/ are florile, adecă curgerea sângelui cea după obiceiul muerilor, și când iaste în nașterea pruncului și după naștere până când să plinește vreamea curățeniei. 6. Când pofteaște să facă aceasta în loc necuvios sau cum nu să cade. 7. Când o parte iaste în nebunie, din carea s-ar putea pricinui primejdie pruncului [...] 8. Când o parte cu bunăvoința ceialalte părți s-au legat înaintea lui Dumnezeu că va ținea curățenia. 9. Când să întâmplă de să face întră bărbat și întră muiare rudenie duhovnicească. 10. Când cu bună samă știu cum că căsătorii lor nu iaste bună.</p>
--	--

Întrebări] la părinți

1. Învățatu-ți ai pruncii rugăciunile? Ținutui-ai strâns acasă, nu i-ai lăsat să umble la jocuri? Sara în șazători? Avut-ai grijă să umble la biserică? Certatu-i ai când i-ai auzit suduind? Grăind /66r/ urăciuni? Clevetind sau altă ceaia făcând?
2. Tu înainte lor nu ai suduit? Grăit-ai măscări și clevetit-ai? Vrodată nu i-ai învățat și pre ei să sudue? Și la ceva furțișag nu i-ai mânat? Nu i-ai îndemnat?
3. N-ai avut vrodată împreunare cu muerea întru auzul pruncilor?
4. Silit-ai a-ți învăța pruncii ca să lucre, să înveță ceva meșteșug? Și a-i pune în status de a putea trăi?

NB. Însă pre mumă și aceasta o pot întreba: Vrodată schimbându-ți hainele pruncii nu ți-au văzut golăciunea?

Întrebări] la stăpâni

1. Grijit-ai ca să să ție în casa ta rândul cel bun?
2. De slugi, de slujnice avut-ai grijă să nu umble în lucruri reale, ci să facă ceale ce poruncește Dumnezeu? /66v/ 3. Slugilor nu le-ai dat lucruri care să fie preste putearea lor ca să-ș strice sănătatea? Și în boală grijit-ai de ei?
4. Plata sau mâncarea slugii nu o ai tras?

[Întrebări] la slugi

1. Fost-ai stăpânului tău cu credință? Nu l-ai grăit de rău cătră alții? Unde te-au trimis să lucră lucră ai după cât ți-au slujit putearea?
2. Nu ai furat de la el ceva vânzând altora sau dând la rudeniile tale, socotind că tu încă îi lucră destul?

Întrebări] la birae și la cei ce sânt în ceva slujbe

1. Plinitu-ți ai deregătoră?
2. Pre cineva în ceva n-ai asuprit, pârând pre careva fără de vină, sau iertând pre cel vinovat pentru ceva danie sau beutură?

/165/ Î. 1. Care sânt detoriile părinților cătră fii?

R. [...] /166/ 4. Iară când ajung pruncii la vârstă cat să poată învăța sânt detori părinții ca să-i învețe ceale ce sânt așa de lipsă la mântuire [...].

Î. 1. Ce grije trebuie să aibă mumele de feate?

R. [...] Să nu le lasă să meargă la jocuri și la șezători necuvioase, să le oprească de la cuvinte de răs, de la umblările cu feciorii, ba și de la înșțirea cu featele și cu muerile a căroră viață puțină să veade creștinească [...].

/67r/3. În legi judecat-ai fieștecăruia fără de părtinire?

4. La scrisul porții jurat-ai? Și apoi după pusul jurământ, pre cei ce tăgăduia ceva din porție arătat-ai înaintea comisarișilor? De câte ori ți-ai călcat tu acolo jurământul? Și câtă samă de porție n-au eșit care ar fi trăbuit să iasă?

5. Din ilișuri n-ai ascuns, n-ai mâncat ceva?

6. În froșponturi, în nevoile, în cheltuiialele satului n-ai cruțat pre cei mai bogați? Și să fi pus greutatea pre cei mai săraci?

Î[n]trebări] la vințăleari

1. Poame, struguri n-ai dus să vinz cuiva pe beutură? Sau pe mâncare? Și de ai prins ceva vită din vie, dusu-o-ai la domnul tău ca paguba făcută să să /67v/ plătească au nu?

Î[n]trebări] la pădurari

1. Ești tu jurat că vei păzi pădurea? Leamne cuiva n-ai dat, n-ai vândut de acolo?

2. Din vina ta nu s-au întâmplat ceva foc, ceva pârjol în pădure? Sau de s-au făcut aceasta și tu ai știut, pre cel ce au pricinuit spusu-l-ai domnului tău?

Î[n]trebări] la haităi

1. Păzit-ai bucatele oamenilor să nu aibă pagubă?

2. Cuiva ceva strâmbătate n-ai făcut închizând vitele ceale ce n-au fost în bucate sau în ierburi?

3. N-ai părtinit cuiva care face pagubă în țarină?

Î[n]trebări] la meșteri, la cismași, la săbăi i proci

1. Nu ai luat mai multă simbrie /68r/ de cum ți s-au cuvinit pentru meșteșugul tău?

2. Nu ai luat ceva din ceale ce au rămas? N-ai făcut haina sau unealta mai mică, ca

/258/ Î. 2. Ce detorii au doftorii?

R. [...] doftorul trebuie să fie totdeauna gata ziua și noaptea în tot ceasul ca să ajute celui bolnav, și pentru aceasta trebuie să fie departe de toate patimile acelea cum iaste beția și amețala care întunecă mintea și /259/ moae trupul [...] și când vindecă boalele să se ferească de leacuri oprite cum sânt ceale ce pricinuesc lăpădarea pruncului mai înainte de vreme, sau de ceale cu vraje și cu descântat, sau ca nu cumva pentru ca să placă bolnavului să zică unde nu iaste lipsă cum că trebuie să aibă slobozenie la bucate de dulce în zi de post. [...]

/263/ Î. Dară poticarișii ce detorie au?

R. [...] /264/ 5. Sânt detori poticareșii să fie totdeauna treaji ca totdeauna să dea și să poată face leacuri, ca nu cumva beți în loc de leac să dea otravă ori alt leac în locul celui bun puind, ori nețiind cuvioasa măsură. 6. De doftori și de fâlceari sau de alți poticareși să nu vorbească de rău clevetindu-i și stricându-le numele. 7. Leacuri care slujesc a lăpăda pruncul din pânțelele mumă-sa sau alt rău a să face, fără de osibire și niciodată fără de știrea doftorului să nu dea. [...]

să-ț rămâie și ție ceva dintr-însa?

3. Și lucrat-ai bine, după cum ai știut?

Întrebări] la morari

1. Nu ți-au fost oticu sau gâfu mai mare de leage?

2. Din bucatele oamenilor sau din vamă n-ai luat să vinz altora?

3. Sama nu o ai iertat cuiva? N-ai dat rînd de măcinat numai celor carii ți-au adus beutură sau ceva danie? Și pre cei mai săraci să-i fi ți pat înapoi?

4. Luat-ai sama ca fărina să să facă măruntă și să nu strici bucatele oamenilor?

/68v/ Întrebări] la crâjmari

1. Vinul nu l-ai stricat cu apă?

2. Măsurat-ai cu măsură dreaptă și plină? Și de ai măsurat cu măsură vicleană, cât ți-au rămas ție de la o bute?

3. Oamenilor beaț nu le-ai pus mai multe cupe de cum au beut ei?

4. Celor ce s-au îmbătat tare mai datu-le-ai să bea?

5. Cu reghiușii curților care măsură buțile nu aț pus la răvaș mai puține ferii de cum era?

Întrebări] la sfârnavari și la neguțători

1. În cumpărare, în vânzare, n-ai înșălat pre cineva?

2. Cuiva n-ai dat ceva negoț rău zicând că e bun? Și n-ai avut cumpănă sau măsură vicleană?

3. Celui ce n-au știut prețului negoțului tău nu i-ai vândut mai scump?

4. Când au adus cineva bucate sau **/69r/** altăceva lucru de vândut în piaț, cumpăratu-le-ai toate cu acela gând, ca neavând săracii de unde cumpăra, tot întru aceeași vreme sau în zioa aceeaia să cumpere de la tine mai scump?

/266/ Î. În câte chipuri mai cu samă păcătuiesc proctorii?

R. [...] când aduce scrisori mincinoase și numeaște legi care acum nu au puteare și nu să țin, sau legile care să țin și au puteare cu viclesug le tâlcuiaște; când ce poate cu puțin și cu tărie spune, el multe vorbe făr de folos înșiră; când pricea carea curând ar trebui să se sfârșască, el într-adins face ca să se întărie; când părții cei înprotivnice dă scrisorile și dreptățile părții a căriia el iaste proctor; când spune minciuni sau ocări; când ceare plată prea multă; când zice că au făcut chieltuiale mai multe decât au făcut și ceare să i să plătească; când face și pricinuiaște părților chieltuiale mai mari decât au fost lipsă; când de pricile săracilor au nicidecum nu vrea să aibă grije sau nu cu deadinsul grijeaște de **/267/** iale, pentru ca să nu să mănîe pre el ceialaltă parte, carea iaste putearnică; când lucrul cel de taină îl vădește; când slujeaște patimilor celor făr de leage ale altora pentru dobânda sa; și când zilele duminecilor și ale sărbătorilor pentru pofta dobânzii le petreace lucrând.

/268/ Î. Dară negoțitorii ce datorie au?

R. Negoțitorii sânt detori întăiu: și când vând, și când cumpără să aibă și să ție cumpănă și măsură dreaptă, ca nici cumpărătoriu, nici vânzătoriu să se păgubească în ceva, că urăciune iaste aceasta înaintea Domnului. [...] 2. Și când vând, și când cumpără să pue preț drept [...] 3. Să nu dea marfă și negoț stricat în loc de bun, nici să ameastece negoț rău cu cel bun [...].

/269/ 5. Să se ferească de pizmă și de clevetire, ca să nu pismuiască altor negoțitori, carii mai mult vând și fac mai mare dobândă [...] 6. Să nu cumpere lucrurile ceale de furat pentru ca să facă mai mare dobândă [...]. 8. Să se înfrâneaze de minciuni, de jurământuri și de

	<p>blăstămuri, care lucruri de multe ori le fac neguțătorii, pentru ca mai scump să-și vândă negoțul său. [...]</p> <p>/270/ Î. Dară meșterii ce detorie au? R. [...] 3. Sânt detori să sfințască zilele duminecilor și ale sărbătorilor, așa, cât de la tot lucrul său să înceteaze [...]. 4. În zile de lucru cu deadinsul să /271/ se nevoiască la lucrul său și niciodată vreamea să nu o petreacă în leane, că cu aceasta și pre Dumnezeu greu îl mânia, și în lucrurile sale să lipsăsc și să păgubesc [...]. 5. Să se ferească să nu înșeale pre nimene, nici pre aceia cu care s-au însoțit, nici pre aceia căroră le lucră, că aceasta totdeauna iaste furțișag și rămân detori să întoarcă [...]. 6. Să se ferească de pizmă, ca să nu pizmuiască altor oameni, carii au același meșteșug [...] și sânt mai vreadnici decât ei [...].</p>
--	---